

DE ECONOMISCHE DYNAMIEK

van de instellingen zonder winstoogmerk in België

Editie 2026

De economische dynamiek van de instellingen zonder winstoogmerk in België

Editie 2026

Par: Vertaald door Patrick de Rynck

Colophon:

Om dit rapport te citeren: "Vanloqueren, G. en Mertens, S. (2026) De economische dynamiek van de instellingen zonder winstoogmerk in België (Editie 2026). Rapport van het Centre d'économie sociale (HEC/ULiège) voor de Koning Boudewijnstichting, op basis van gegevens van de Nationale Bank. Brussel. Juni 2026. 70 p."

Voorwoord:

De instellingen zonder winstoogmerk (izw's) nemen een essentiële plaats in binnen de Belgische samenleving. Ze zijn actief in uiteenlopende domeinen zoals sociale actie, gezondheid, cultuur, sport, onderwijs, milieu en burgerparticipatie. Zo dragen ze dagelijks bij aan het functioneren van onze maatschappij en helpen ze grote collectieve uitdagingen aan te gaan.

De verenigingssector vormt een belangrijke pijler van het middenveld. Ze creëert ruimtes voor betrokkenheid, bevordert de sociale cohesie, ondersteunt burgerparticipatie en draagt bij aan de democratische dynamiek. Haar werking maakt het ook mogelijk om de economische, sociale en ecologische transities te begeleiden waarmee onze samenleving wordt geconfronteerd.

Via haar programma Democratie ondersteunt de Koning Boudewijnstichting de versterking van een veerkrachtige, open en inclusieve democratische samenleving. Dit houdt onder meer in dat het middenveld wordt ondersteund, dat een beter begrip van de daarin optredende veranderingen wordt bevorderd en dat wordt bijgedragen aan een solide kennisbasis om het publieke debat en de besluitvorming te onderbouwen.

In dit perspectief past deze nieuwe editie van het rapport over de economische dynamiek van de instellingen zonder winstoogmerk in België.

Op basis van de satellietrekening van de izw's, ontwikkeld door de Nationale Bank van België, biedt dit rapport een geactualiseerde analyse van het economische gewicht van de Belgische verenigingssector op basis van gegevens over de periode 2019-2023, terwijl het ook de belangrijkste ontwikkelingen sinds 2009 in perspectief plaatst. Het onderzoekt met name de bijdrage aan de werkgelegenheid, de productie, de toegevoegde waarde en de investeringen.

De satellietrekening van de izw's is ontwikkeld volgens een internationale methodologie die de economische bijdrage van organisaties zonder winstoogmerk in de nationale rekeningen zichtbaar maakt. Ze vormt vandaag een unieke databron om de plaats van de izw's in de Belgische economie, hun sectorale dynamiek en bepaalde regionale kenmerken beter te begrijpen.

Deze publicatie heeft als doel die kennis toegankelijk te maken, in perspectief te plaatsen en de reflectie te voeden van beleidsmakers, actoren op het terrein, onderzoekers en alle belanghebbenden die betrokken zijn bij de toekomst van de verenigingssector.

De Koning Boudewijnstichting wil de Nationale Bank van België van harte bedanken, en meer bepaald de teams die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling en verwerking van de voor dit rapport gebruikt gegevens.

Onze dank gaat eveneens uit naar Gaëtan Vanloqueren en Sybille Mertens, onderzoekers aan het Centre d'économie sociale (HEC Liège-ULiège), voor de wetenschappelijke kwaliteit van hun werk, hun inzet bij het schrijven van deze publicatie en hun bijdrage aan het duiden van de resultaten.

Inhoud

Executive summary. Samenvatting	7
Inleiding	10
De satellietrekening van de izw's	12

Deel 1. Algemeen beeld 19

1.1 Kerncijfers: momentopname van de plaats van de izw's in de economie (2023)	20
1.2 Belangrijkste evoluties (2009-2023)	22
1.2.1. Dynamiek van de werkgelegenheidscreatie.....	22
1.2.2. Demografische dynamiek	25
1.2.3. Vergelijkende dynamiek van de productie en de investeringen (izw's en de economie als geheel)	27
1.2.4. Vergelijkende dynamiek van de gemiddelde werkgelegenheidscreatie en de toegevoegde waarde (izw's en de economie als geheel)	29

Deel 2. Analyse in detail..... 31

2.1. De bezoldigde werkgelegenheid en de loonkosten in de izw's	32
2.1.1 Creatie van bezoldigde werkgelegenheid in de izw's	32
2.1.2 Gewerkte uren en lonen.....	35
2.2. Demografie van de izw's en toegevoegde waarde per bedrijfstak	38
2.2.1 Demografie van de izw's per bedrijfstak	38
2.2.2 Verdeling en genereren van toegevoegde waarde in de izw's per bedrijfstak	39
2.2.3 Relatief gewicht van de izw's in de belangrijkste bedrijfstakken	40
2.3 Uitgaven van de izw's.....	42
2.3.1 Lopende uitgaven van de izw's.....	42
2.3.2 Productiekosten van de izw's	44
2.3.3 Investeringsuitgaven van de izw's.....	48
2.4 Middelen van de izw's	50

Deel 3. Conclusies. Vooruitzichten 53

1. Risico op een omkering van de dynamiek.....	54
1.1. In 2023 blijft de verenigingssector een opmerkelijke machine van economische creatie	54
1.2. Signalen van een vertragende dynamiek	55
1.3. De risico's van de destructie van de economische dynamiek in de verenigingssector	56
2. Methodologische perspectieven: 'Beter meten, beter weten'	58

Bijlage 1 – Bedrijfstakken.....60

Lijst van tabellen

Tabel 1: Kerncijfers over de plaats van de izw's in de Belgische economie volgens de nationale rekeningen (2019 en 2023)	21
Tabel 2: Gecumuleerde werkgelegenheidscreatie in de drie Gewesten van het land, in verhouding tot hun bevolking	24
Tabel 3: Langetermijnevolutie van de kerncijfers over de plaats van de izw's in de nationale economie (2009-2023).....	28
Tabel 4: Bezoldigde werkgelegenheid bij de izw's (in duizendtallen)	32
Tabel 5: Bezoldigde werkgelegenheid, netto werkgelegenheidscreatie en gemiddelde jaarlijkse evolutie van de werkgelegenheid in de izw's over de periode 2019-2023, per bedrijfstak.....	33
Tabel 6: Gemiddelde grootte van de izw's, in gemiddeld aantal bezoldigde werknemers per bedrijfstak (2023).....	35
Tabel 7: Evolutie van het aantal organisaties per bedrijfstak (2019-2023).....	39
Tabel 8: Genereren van toegevoegde waarde in de diverse bedrijfstakken (bruto toegevoegde waarde, gemiddelde bruto toegevoegde waarde per izw en jaarlijkse gemiddelde groei van de toegevoegde waarde).....	40
Tabel 9: Genereren van toegevoegde waarde door de izw's, en relatief gewicht van de izw's in de toegevoegde waarde (2019-2023)	42
Tabel 10: Structuur van de lopende uitgaven van de izw's in vergelijking met de andere vennootschappen (in % van het totale aantal lopende uitgaven).....	43
Tabel 11: Productiekosten bij de izw's in vergelijking met het geheel van niet-financiële vennootschappen (2019-2023).....	44
Tabel 12: Samenstelling van de productiekosten van de izw's per bedrijfstak in 2023, in % van de totale productiekosten per bedrijfstak	47
Tabel 13: Evolutie van de investeringsuitgaven van de izw's (2019-2023).....	48
Tabel 14: Kapitaalintensiteit van de izw's per bedrijfstak, in vergelijking met de vennootschappen (2019-2023).....	49
Tabel 15: Investeringsuitgaven en kapitaalintensiteit van de izw's en de niet-financiële vennootschappen in 2023	49
Tabel 16: Herkomst van de lopende middelen van de izw's volgens bedrijfstak in 2019 en 2023 (in % van de totale lopende middelen per bedrijfstak)	50
Tabel 17 - Classificatie van de bedrijfstakken van de izw's	60

Lijst van grafieken

Grafiek 1: Evolutie van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's in België: aantal personen (2009-2023).....	22
Grafiek 2: Evolutie van het aantal werknemers per bedrijfstak (2009-2023)	23
Grafiek 3: Evolutie van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's in de drie Gewesten van het land, in aantal personen (2009-2023)	24
Grafiek 4: Evolutie van het aantal izw's in België (2009-2023)	25
Grafiek 5: Evolutie van het aantal izw's per bedrijfstak (2009-2023)	26
Grafiek 6: Evolutie van het aantal izw's in de drie Gewesten van het land	27
Grafiek 7: Productie, bruto toegevoegde waarde en investeringen van de izw's in verhouding tot de Belgische economie	28
Grafiek 8: Dynamiek van het genereren van toegevoegde waarde en bezoldigde werkgelegenheid in de izw's en de economie als geheel (gemiddelde jaarlijkse groei in de periode 2019-2023)	29
Grafiek 9: Netto werkgelegenheidsgroei in de izw's en in de rest van de economie, in absolute en in relatieve termen (Gecumuleerd 2019-2023).....	33
Grafiek 10: Vergelijkende evolutie van de groei in werkgelegenheid, gewerkte uren en lonen in de izw's en in de rest van de economie (gecumuleerd 2019-2023).	36
Grafiek 11: Evolutie van het aantal gewerkte uren per werknemer in de izw's, per bedrijfstak, voor het geheel van de izw's en voor de rest van de economie (2019-2023)	37
Grafiek 12: Verdeling van de izw's per bedrijfstak in 2023	38
Grafiek 13: Verdeling van de toegevoegde waarde van de izw's in 2023, per bedrijfstak.....	40
Grafiek 14: Aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde van de economie als geheel, volgens de bedrijfstakken (2009 tot 2023)	41
Grafiek 15: Samenstelling van de productiekosten van de izw's in 2023, in vergelijking met de niet-financiële vennootschappen (niet-izw's) (in % van de totale productiekosten)	45

Executive summary. Samenvatting

‘Meten is weten.’ Zonder meetinstrumenten is een gedeelte van onze kennis onvolledig. Daarom **was België precies 25 jaar geleden een pionier**, samen met Canada, Italië en later ook Spanje, **met het invoeren van vernieuwingen binnen** het grote macro-economische informatiesysteem dat **de nationale rekeningen** vormen. Een belangrijke economische dynamiek in ons land maten we namelijk niet: die van organisaties die geen winstoogmerk hebben en die ook geen overheidsinstanties of daarmee gelijkgestelde organismen zijn. In 2001 besloot België om deze dynamiek te beginnen meten, op basis van de aanbevelingen van de Verenigde Naties en de Johns Hopkins University (Baltimore, VS).

Dit is de **vijfde editie van het rapport over het economische gewicht van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's)**. Voor deze editie, de eerste sinds 2020, hebben de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Bank van België (NBB) ervoor gekozen om **opnieuw samen te werken met het Centrum voor Sociale Economie van HEC - Universiteit van Luik**. Het centrum werkte al in 2001 met de Nationale Bank van België samen om dit nieuwe instrument op te zetten.

Dit zijn de 10 belangrijkste conclusies van dit rapport:

1. Op basis van de belangrijkste economische parameters van de nationale rekeningen kan de **rol van verenigingen in de Belgische economie** als volgt worden samengevat: de 29.000 izw's in ons land hebben 1 op de 8 werknemers in dienst (in hoofdberoep) (meer dan 536.000 bezoldigde werknemers in 2023, ofwel bijna 13% van de binnenlandse bezoldigde werkgelegenheid). **Hun totale productie bedraagt meer dan 54 miljard euro**, terwijl hun bruto toegevoegde waarde bijna 5% van het Belgische bbp vertegenwoordigt.
2. **De uitgaven van deze 29.000 izw's zorgen voor een aanzienlijke impuls in de Belgische economie dankzij lonen, sociale bijdragen en investeringen. Eén op de 10 euro aan lonen die door werkgevers in de Belgische economie worden uitbetaald, komt van een izw** (meer dan 30 miljard euro in 2023). Bijna **1 op de 11 euro aan werkgeversbijdragen in ons land wordt betaald door een izw** (6,4 miljard euro sociale bijdragen). **De izw's investeerden in 2023 in totaal 4,3 miljard euro**, wat neerkomt op slechts 3% van de investeringen in dat jaar. Daartegenover staat dat verenigingen in principe **geen dividend** uitkeren, terwijl ondernemingen/vennootschappen (exclusief izw's) hieraan in 2023 67,3 miljard euro hebben besteed.
3. **Wat betreft de evolutie van de dynamiek op de lange termijn**, zien we een **opmerkelijke groei van de bezoldigde werkgelegenheid (in hoofdberoep) bij izw's, een zeer opmerkelijk feit** dat in dit rapport wordt geanalyseerd. In de periode 2009-2023 is het aantal werknemers bij de 29.000 izw's in het land gestegen van **minder dan 420.000 naar meer dan 536.000**, wat neerkomt op een toename met **117.000 personen**, oftewel een gecumuleerde groei van **28%**. Deze stijging ging continu door, ook tijdens de pandemie. **De zorgsector is verantwoordelijk voor het grootste deel van de nieuwe bezoldigde werkgelegenheid**. Die zijn voornamelijk te danken aan izw's die actief zijn in de bedrijfstakken Menselijke gezondheidszorg (+40.000 personen) en Maatschappelijke dienstverlening, zowel met huisvesting (+31.000) als zonder huisvesting (+21.000).
4. De izw's hebben in de periode die in dit rapport grondig wordt geanalyseerd (2019-2023) een **opmerkelijke hefboomrol gespeeld in de werkgelegenheidscreatie**. Bijna **1 op de 4 bijkomende bezoldigde werknemers kwam in deze periode voor rekening van de izw's, in vergelijking met de werkgelegenheidsgroei in de economie als geheel** (+33.000 werknemers bij de izw's tegenover bijna 110.000 in de rest van de economie). Als we de evolutie van het aantal gewerkte uren analyseren – een baan kan deeltijds zijn en een baan ‘in bijberoep’ wordt niet meegeteld in de tewerkstelling – zien we dat **bijna 1 op de 5 tussen 2019 en 2023 gecreëerde werkuren in de izw's werd gerealiseerd**. Tot slot: **tussen 2019 en 2023 werd 1 op de 5 euro aan extra lonen gerealiseerd in de izw's in verhouding**

tot de totale economie. De gecumuleerde extra lonen bedragen bijna 3 miljard in de izw's, tegenover bijna 11 miljard in de rest van de economie. **De izw's presteren dus veel beter dan de rest van de economie, zowel wat betreft het creëren van bezoldigde tewerkstelling (1 op de 4, terwijl izw's in 2023 minder dan 5% van het bbp uitmaken) als wat betreft het creëren van nieuwe gewerkte uren (1 op de 5).**

5. **De werkgelegenheid groeit sneller bij de izw's, terwijl de toegevoegde waarde en de investeringen sterker toenemen in de rest van de economie.** De 29.000 izw's in ons land kenden tussen 2019 en 2023 een **gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid van 1,6% per jaar, wat aanzienlijk hoger is dan de gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid in de economie als geheel, die 0,9% per jaar bedroeg.** Dit verdient extra aandacht, want de **gemiddelde jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde van de izw's over dezelfde periode is lager als die van de economie als geheel (1,2% tegenover 1,8%).** Hetzelfde geldt voor de gemiddelde jaarlijkse groei van de investeringen in deze periode: die bedraagt voor de izw's slechts 0,9%, terwijl het cijfer voor de hele economie 1,5% bedraagt. Dit verschil verbaast economen niet, gezien de aard van de izw's, waar de groei gericht is op werkgelegenheid en waar het streven naar winstoptimalisatie onbestaande is. Zoals bekend geven de nationale rekeningen rekenschap van de toegevoegde economische waarde, zonder de maatschappelijke waarde van economische activiteiten in rekening te brengen.
6. **De izw's hebben een zeer aanzienlijk aandeel in verschillende bedrijfstakken in ons land.** Dit aandeel of 'gewicht' wordt gemeten als het aandeel van de toegevoegde waarde ten opzichte van het totaal van de betrokken bedrijfstak in de hele economie. Het gaat om de bedrijfstakken **Maatschappelijke dienstverlening (75% van de toegevoegde waarde), Menselijke gezondheidszorg (41%) en Overige diensten (47%).** Uit dit rapport blijkt dat **het relatieve aandeel van de izw's afneemt:** in Maatschappelijke dienstverlening bedroeg het relatieve aandeel van de izw's in 2009 nog meer dan 80% en in 2023 nog 75% (-5 procentpunten). In de tak Menselijke gezondheidszorg is het aandeel van de izw's tussen 2009 en 2017 gestegen tot 45% in dat laatste jaar, maar sindsdien neemt het geleidelijk af (44% in 2019 en 41% in 2023). In de sector Kunsten, amusement en recreatie is er sinds 2009 een constante daling van het relatieve aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde (32% in 2009, 26% in 2017, 27% in 2019 en 20% in 2023; dat betekent -12 procentpunten in totaal). Dit zijn dynamieken die de economie van deze bedrijfstakken veranderen.
7. Het rapport geeft ook een **overzicht van de 'demografie' van de izw's in ons land.** De demografische spreiding van de 29.000 Belgische izw's concentreert zich voornamelijk in drie grote bedrijfstakken. **Bijna 1 op de 2 izw's is actief in de diensten in ruime zin** (meer dan 13.000 organisaties), **1 op de 4 in Kunsten, amusement en recreatie** (dat zijn bijna 8.000 organisaties) en **bijna 1 op de 5 in de zorg** (Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening: dat zijn meer dan 5.000 organisaties). Deze demografische verdeling wijkt sterk af van de verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak: de izw's in de zorg zijn de grootste 'werkgelegenheidscreators' (in hoofdberoep).
8. Tussen 2009 en 2023 waren er in België **netto 2.500 oprichtingen van izw's**, wat neerkomt op een gecumuleerde groei van meer dan 9% van het aantal entiteiten. Die oprichtingen vonden voornamelijk plaats tussen 2009 en 2013 (+1.900 izw's) en tussen 2021 en 2023 (+800 izw's), met twee jaren waarin een duidelijke daling te zien is (2015 en 2020) en met een relatieve stabilisatie tussen 2014 en 2021. De demografische dynamiek omvat **groei in bepaalde bedrijfstakken (+1.600 izw's in Sport, ontspanning en recreatie, en +800 in Onderwijs) en duidelijke dalingen in andere takken** (-500 in de horeca – een daling die zich concentreerde in de periode 2012-2017) en een gestage daling in de sector Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting (-300 izw's). Er is ook een daling van het aantal izw's in werkgelegenheidsgerelateerde activiteiten (-150 izw's). De nieuwe organisaties ontstaan zonder dat er sprake is van een algemene versnippering in kleinere organisaties: **de gemiddelde omvang van de izw's bedraagt 18,6 bezoldigde werknemers in 2023, terwijl dat aantal in 2009 nog op 16 kwam.**
9. **De evoluties per Gewest** laten uiteenlopende dynamieken zien. Van de 117.000 extra bezoldigde

werknemers die tussen 2009 en 2023 werden geregistreerd, **neemt Vlaanderen het leeuwendeel voor zijn rekening (bijna 70.000).** Dit komt overeen met het demografische gewicht van de bevolking (57%). Het **Waals Gewest** van zijn kant, dat bijna 31% van de bevolking telt, stond in voor minder dan een kwart van de nieuwe tewerkstelling (**30.000**), terwijl het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest goed is voor iets meer dan 18.000 extra personen (oftewel 16% van de nieuwe tewerkstelling voor bijna 10% van de Belgische bevolking).** Wat de demografie van de izw's betreft, stijgt hun aantal sterk in Brussel (+27%), terwijl de stijging gematigder is in Vlaanderen (+7%) en Wallonië (+4%). Deze verschillen zijn de vertaling van uiteenlopende trajecten per Gewest, zowel wat betreft werkgelegenheidscreatie als inzake de evolutie van het verenigingsleven, **waarbij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest profiteert van zijn rol als meervoudige hoofdstad.**

10. **De evolutie van de investeringsuitgaven door de izw's moet nauwlettend in het oog worden gehouden.** Terwijl er **tussen 2019 en 2023 een stijging met 3,8%** (tegen constante prijzen) waar te nemen was, stegen de investeringen van bedrijven (niet-financiële vennootschappen exclusief izw's) in dezelfde periode met 7,7%. **De izw's in de zorgsector zijn de drijvende krachten achter deze investeringen:** ze zijn goed voor 2/3 van de investeringsuitgaven. **Maar er is een duidelijke daling van hun investeringsuitgaven in 2023 ten opzichte van 2019 : -8% voor izw's die actief zijn in de bedrijfstak Menselijke gezondheidszorg en -6% in Maatschappelijke dienstverlening.** In dezelfde periode zien we een sterke groei in bedrijfstakken die statistisch gezien minder belangrijk zijn voor de werkgelegenheid of de productie bij de izw's: Landbouw en industrie (+106%), Diensten (+41%) en Onderwijs (+42%). **De gemiddelde kapitaalintensiteit** (de investeringsuitgaven per bezoldigde werknemer) **is bij de izw's tussen 2019 en 2023 met 2,7% gedaald tot bijna 8.000 euro per bezoldigde werknemer** (in hoofdberoep), wat neerkomt op een **daling van 200 euro per werknemer.** Deze daling, die gevolgen heeft voor meer dan 500.000 werknemers, staat in contrast met de stijging van 3,5% in de kapitaalintensiteit bij bedrijven (niet-financiële bedrijven exclusief izw's) voor meer dan vier miljoen bezoldigde werknemers. Dit verschil in investeringstempo **dreigt op de lange termijn een negatief effect te sorteren.** Dat bespreken we elders in dit rapport.

Het rapport wordt afgesloten met **een vooruitblik** op basis van de hier besproken resultaten en van andere openbaar beschikbare informatie, met name de *Barometer van de financiële situatie van de verenigingssector*, die in 2024 door Ipsos werd opgesteld, in opdracht van de Koning Boudewijnstichting.

Drie belangrijke conclusies kunnen worden getrokken uit deze vijfde editie van het rapport over de economische dynamiek van de izw's in ons land, met drie sleutelwoorden: **creatie, vertraging en destructie.** Zoals hierboven samengevat, bleef de verenigingssector ook in 2023 een opmerkelijke **motor van economische creatie.** Dit rapport constateert echter **drie belangrijke signalen van een vertraging in deze dynamiek, die aandacht verdienen:** de geleidelijke afname van het relatieve gewicht van de izw's in verschillende bedrijfstakken; de vertraging in het tempo van de jaarlijkse werkgelegenheidscreatie; de daling van bepaalde indicatoren met betrekking tot investeringen. We zetten deze drie signalen naast vier andere in verband met de kwetsbaarheid van de verenigingssector, zoals die naar voren komen uit de *Barometer van de financiële situatie van de verenigingssector* voor 2024.

Aan het slot werpen we een blik op de toekomst. En daar wijzen de bevindingen voor die toekomst **op een aanzienlijk risico van een 'schaareffect'** (in het Engels: *scissors effect*) **in de verenigingssector in ons land:** de bovenste arm van de schaar is de vermindering van de middelen van izw's als gevolg van lopende beleidskeuzes, en de onderste arm is de toenemende maatschappelijke druk die op de izw-sector zal komen te liggen om te voldoen aan een toenemend aantal maatschappelijke behoeften. Dit schaaffect zal **een systemisch risico op overbelasting voor de Belgische verenigingssector** met zich meebrengen.

Dit risico wordt besproken in het kader van de rol van *Etat stratège* ('strategische overheid/staat') die momenteel het Belgische en Europese maatschappelijk debat voedt. Het rapport besluit met **methodologische aanbevelingen** om te komen tot metingen die nog beter zijn afgestemd op de uitdagingen in de verenigingssector.

Inleiding

Dit rapport heeft als basis de statistieken van de ‘satellietrekening van de izw’s’. Dat is de technische benaming van de tool die sinds 2001 is ontwikkeld en die door de Nationale Bank van België (NBB) wordt gebruikt om de economische gegevens over izw’s, ongeacht hun bedrijfstak en hun plaats in de traditionele categorieën van de nationale rekeningen, samen te brengen in een ‘satellietrekening’ die compatibel is met de nationale rekeningen. De belangrijkste methodologische aspecten van deze satellietrekening worden in het volgende luik uitvoerig toegelicht om misverstanden te voorkomen die zouden kunnen voortvloeien uit een verkeerde interpretatie van dit rapport.

We vestigen hier de aandacht op **drie belangrijke uitdagingen** uit het rapport **wat betreft reikwijdte**. De eerste gaat over **de term ‘economisch gewicht’ en wat die wel en niet omvat**. Deze publicatie vat de dynamiek van de izw’s in de Belgische economie samen aan de hand van de traditionele indicatoren van de nationale rekeningen: aantal organisaties, tewerkstelling, waarde van de bezoldigingen van de werknemers, totale toegevoegde waarde, bedrag van de investeringen enz. Het rapport maakt het mogelijk om voor elk van deze parameters het deel van de Belgische economie apart te behandelen dat niet onder controle van de overheid staat en dat geen winstoogmerk heeft. De satellietrekening van de izw’s maakt het mogelijk om een bestaande economische dynamiek te meten en te analyseren; de tool velt geen oordeel over de intrinsieke waarde van particuliere organisaties die al dan niet in hoofdzaak een winstoogmerk nastreven.

De satellietrekening is dan weer niet bedoeld om **de maatschappelijke waarde van het werk van de izw’s** te meten. (Zo wordt het belang van werk in zorgberoepen bijvoorbeeld uitsluitend ingeschat op basis van boekhoudkundige indicatoren, niet op basis van de maatschappelijke waarde ervan). Ook meet de satellietrekening niet de ecologische voetafdruk van de economische activiteiten van de izw’s in vergelijking met de rest van de economie. Ten slotte valt ook het werk van de vrijwilligers die bij de izw’s betrokken zijn buiten de perimeter van het rapport, bij gebrek aan voldoende gegevens.

Het tweede aandachtspunt is een goed begrip van de **reikwijdte van de organisaties** die in de statistieken van dit rapport zijn opgenomen. Om die goed samen te vatten, kan worden gesteld dat **dit rapport het economische gewicht van alle Belgische non-profitorganisaties¹ inschat, op enkele belangrijke uitzonderingen na**. De eerste twee daarvan zijn aanzienlijk: **de ziekenfondsen of mutualiteiten** (die in de Europese statistieken worden gelijkgesteld met overheidsinstanties) **en de instellingen van het vrij onderwijs**.² Dat komt door de toepassing van supranationale boekhoudnormen waaraan België zich moet houden om internationale vergelijkingen mogelijk te maken. Deze keuzes brengen met zich mee dat **het economische gewicht van non-profitorganisaties wordt onderschat** en dat er geen rekening wordt gehouden met het feit dat ons land er historisch gezien voor heeft gekozen om een groot deel van de mutualisering in de financiering van de gezondheidszorg en van het onderwijs te organiseren via privéorganisaties die geen winstoogmerk nastreven. Met andere woorden: een deel van de Belgische non-profitwereld blijft onzichtbaar door methodologische keuzes die deze sector volledig gelijkstellen met overheden (zie dus het plichtonderwijs en de ziekenfondsen/mutualiteiten).

Twee andere types van izw’s zijn methodologisch niet opgenomen in de satellietrekening: het gaat om **izw’s die financiële activiteiten uitoefenen** (zoals banken, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen,

¹ In de nationale rekeningen wordt gesproken van ‘instellingen’ en dus van ‘izw’s’. In dit rapport gebruiken we de afkorting izw en een zeldzame keer ook de term ‘instellingen zonder winstoogmerk’, wat voor een ruim publiek begrijpelijker is. (Noot van de vertaler: dat publiek is meer vertrouwd met de ‘smallere’ term vzw, vereniging zonder winstoogmerk.)

² De izw’s die zijn opgenomen in de bedrijfstak Onderwijs van de satellietrekening van de izw’s zijn opleidingscentra voor volwassenen, alfabetiseringscentra, internationale scholen, huiswerkbegeleidingscentra enz. Enkele belangrijke organisaties zijn Groep Intro vzw, The International School Of Brussels, Vlerick Business School, Espace formation PME en Lire et Ecrire Bruxelles. Vzw’s voor vrij onderwijs zijn niet opgenomen (zij zijn ingedeeld in S.13 en komen niet voor in de satellietrekening).

investeringsfondsen, andere financiële tussenpersonen enz.). Aangezien het aandeel van de izw’s in deze statistische sector (S.12) historisch gezien gering werd geacht, werd het niet als een prioriteit beschouwd om de weinige izw’s te identificeren en ze in de satellietrekening op te nemen. Ten slotte komen ook **izw’s die geen jaarrekening of btw-aangifte indienen en geen beroep doen op bezoldigde werknemers** niet voor in de satellietrekening. Hun aandeel in de hier opgevolgde economische indicatoren kan als relatief bescheiden worden beschouwd.

Deze statistieken hebben dus geen betrekking op de non-profitsector: de activiteiten van talrijke organisaties in de non-profitsector worden in dit rapport niet meegenomen (zoals een gedeelte van de activiteiten van onderwijsinstellingen), terwijl bepaalde organisaties die weliswaar geen winstoogmerk hebben, maar wel op dagelijkse basis activiteiten opzetten die commerciële inkomsten genereren, wél in dit rapport zijn opgenomen. Ook **de sociale economie valt hierbuiten:** tal van vennootschappen streven een maatschappelijk doel na en hanteren een participatieve vorm van *governance*, terwijl ze kapitaalinvesteerders in beperkte mate vergoeden: zij worden per definitie uitgesloten van de satellietrekening als ze niet het statuut van een organisatie zonder winstoogmerk hebben aangenomen.

Derde aandachtspunt is de **tijdsperiode van het rapport**. De meest recente statistieken die in dit rapport worden gebruikt, hebben betrekking op de **jaren 2019 en 2023**, de laatste jaren waarvoor de tabellen van de satellietrekening van de izw’s zijn gepubliceerd. Deze gegevens worden vergeleken met de historische gegevens uit het vorige rapport **om zo de periode 2009-2023 te bestrijken**. De vergelijking gebeurt echter niet systematisch: hoewel het gebruik van de gegevens van de NBB het centrale karakter en de kwaliteit van de gebruikte statistieken waarborgt, brengt het ook onvoorspelbare factoren met zich mee, zoals de impact van Europese methodologische herzieningen. **Zo’n methodologische herziening vond plaats in 2024**, en de NBB heeft die met terugwerkende kracht toegepast op de gegevens van 2019 en 2023, en zelfs tot in 2009 voor de gegevens over het aantal izw’s en de bezoldigde werkgelegenheid. Deze herzieningen worden door sommige statistici beschouwd als ‘methodologische breuken’, waardoor zij elke vergelijking tussen de gegevens van vóór en na de methodologische herziening afraden.

De economie van een land evolueert echter op de lange termijn en een analyse die zich uitsluitend tot de jaren 2019 en 2023 zou beperken, zou haar eigen reikwijdte aanzienlijk hebben verminderd. In dit rapport is waar mogelijk de nadruk gelegd op de analyse van langetermijntrends, door de gegevens van de belangrijkste jaren van de satellietrekening (2009-2017, 2019 en 2023) aan te reiken en, waar beschikbaar, de jaarcijfers over de hele periode. Voor elk element uit de analyse werd nagegaan of de methodologische herziening uit 2024 al dan niet een merkbare impact op de evolutie heeft gehad.

Om deze insteek, die de nadruk legt op het traject, te verankeren is de titel van deze vijfde editie van het rapport aangepast: we gebruiken nu de term ‘economische dynamiek’ van de izw’s, en dus niet langer het ‘economische gewicht’.

Deze keuze is ook gerechtvaardigd gezien de beschikbaarheid van gegevens over een lange periode. Bovendien biedt dit de mogelijkheid om te reflecteren over toekomstige ontwikkelingen.

Leeswijzer

Het **eerste deel** van het rapport begint met een momentopname van de economie van de non-profitorganisaties (izw’s) in 2023, waarbij een beperkt aantal economische indicatoren wordt aangereikt. Dat wordt gevolgd door een analyse van hun langetermijnevolutie. Hier worden dus de langetermijnevoluties (2009-2023) besproken, en ook de verschillen tussen de drie Gewesten en bepaalde verschillen in dynamiek binnen de verschillende bedrijfstakken komen aan bod. Het **tweede deel** van het rapport gaat dieper in op elk onderzocht thema om het grondiger te analyseren, met meer gedetailleerde indicatoren. Het **derde deel** behelst een reflectie over de toekomst, en de conclusie.

De satellietrekening van de izw's

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (SR izw's)

De belangrijkste beperking van het centrale kader dat de nationale rekeningen vormen, is dat er niet is voorzien in de vorming van één enkele institutionele sector waarin alle izw's zijn ondergebracht. Ze zijn namelijk verdeeld over verschillende institutionele sectoren, op basis van criteria zoals de aard van hun activiteiten, de herkomst van hun middelen of het al dan niet bestaan van overheidscontrole en -financiering. In die context leek het relevant om deze entiteiten afzonderlijk te identificeren en ze samen te brengen in een speciaal daarvoor bestemd instrument: de satellietrekening van de izw's.

De grondslagen van de satellietrekening voor instellingen zonder winstoogmerk zijn vastgelegd in het *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts* (2003) van de Verenigde Naties.³ De eerste editie van dit rapport (gepubliceerd in 2004, op basis van gegevens uit 2001) beschrijft de context en de uitdagingen bij de ontwikkeling van dit instrument, alsook de kenmerken van de izw's (institutioneel bestaan, nastreven van een niet-winstgevend doel, geen herverdeling van een financieel overschot; zelfbesturende organisaties die niet onder toezicht staan van een andere entiteit; vrijheid van lidmaatschap en bijdrage).⁴ De NBB bracht in 2010 een overzicht van een reeks methodologische keuzes die in de eerste jaren van het bestaan van deze rekening in België werden gemaakt.⁵

Een instelling zonder winstoogmerk (izw) is volgens de definitie van het Europees systeem van nationale rekeningen, een rechtspersoon (juridisch of sociaal) die tot doel heeft goederen of diensten te produceren en waarvan de statuten verbieden dat er inkomsten, winst of enig ander financieel voordeel bestemd zijn/is voor de entiteit die haar heeft opgericht, controleert of financiert. Wanneer haar productieactiviteiten overschotten genereren, kan geen enkele andere institutionele eenheid zich deze toe-eigenen.

Als zij een marktproducent is, wordt de izw ingedeeld in de sectoren van niet-financiële of financiële vennootschappen.

Als het een niet-marktproducent betreft, wordt de izw ingedeeld in de sector van de zogenaamde izw's ten behoeve van huishoudens (izwh), tenzij zij onder controle staat van de overheid. In dat geval wordt zij ingedeeld in de sector van de overheidsadministraties.

Alle andere particuliere producenten die geen izw zijn, zijn marktproducenten en vallen onder de sectoren niet-financiële vennootschappen (S11) of financiële vennootschappen (S12), of, indien het zelfstandigen betreft, onder de sector van de huishoudens (S14)⁶

³ Verenigde Naties (2003) *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*, ST/ESA/STAT/SER.F/91. Beschikbaar op unstats.un.org.

⁴ ICN – CES – NBB (2004) *De satellietrekening van instellingen zonder winstoogmerk (2000-2002)*, p. 10-12. Beschikbaar op nbb.be

⁵ Zie NBB (2010) *De nieuwe versie van de satellietrekening van instellingen zonder winstoogmerk*. Beschikbaar op nbb.be.

⁶ Eurostat (2013) *Europees systeem van rekeningen, ESR 2010*. Beschikbaar op nbb.be https://www.nbb.be/doc/dq/f_pdf_dq/ks_02_13_269_fr.pdf

De izw's uit de satellietrekening en de bedrijfstakken waarin zij actief zijn

Door de toepassing van de door Eurostat gehanteerde criteria voor de definitie van izw's zijn in België alle verenigingen die door de satellietrekening worden gedekt, opgenomen, met name de **verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's)**, de **internationale verenigingen zonder winstoogmerk (ivzw's)**, de **temporalia van de eredienst**, de **vakbonden** en de **politieke partijen** die als feitelijke verenigingen zijn opgericht, de **stichtingen** en de **beroepsverenigingen**.

We herinneren eraan dat **onderwijsinstellingen** van het gesubsidieerde vrije onderwijsnet **zijn uitgesloten**, evenals alle **izw's die onder controle staan van de overheid**. Izw's die als financiële vennootschappen worden beschouwd, vallen eveneens buiten het bestek van dit verslag.

De wel opgenomen izw's zijn onderverdeeld in **zeven grote bedrijfstakken**, overeenkomstig de NACE-BEL 2008-classificatie van economische activiteiten in de nationale rekeningen, die in 2011 is aangenomen. De bedrijfstakken zijn: Landbouw en industrie; Diensten; Onderwijs; Menselijke gezondheidszorg; Maatschappelijke dienstverlening; Kunsten, amusement en recreatie; Overige diensten. Zij worden opgesomd in bijlage 1.

- De satellietrekening maakt een onderscheid tussen **izw's die 'worden gelijkgesteld met niet-financiële vennootschappen'** en **izw's 'ten behoeve van huishoudens'** (izwh). Het onderscheid gaat als volgt:⁷
- De sector van de **niet-financiële vennootschappen** (S.11) omvat volgens de definitie van het Europees systeem van nationale rekeningen (ESR 2010), de "institutionele entiteiten met rechtspersoonlijkheid die marktproducenten zijn en van wie de hoofdactiviteit bestaat uit het produceren van niet-financiële goederen en diensten" (ESR 2010, §2.45). Concreet zijn dat niet-financiële vennootschappen **en izw's die zich niet bezighouden met financiële bemiddeling** (zoals dat wel het geval is bij banken, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, investeringsfondsen enz.) of zogenaamde ondersteunende financiële activiteiten (verzekerings- of kredietmakelaars, beheersmaatschappijen van instellingen voor collectief beleggen enz.). De sector van de niet-financiële vennootschappen omvat dan ook een zeer breed scala aan vennootschappen, van zeer grote multinationale bedrijven tot de kleinste kmo's. Deze sector omvat ook talrijke izw's met zeer uiteenlopende economische activiteiten. Een groot aantal daarvan is actief in de sectoren Kunsten, amusement en recreatie (sportclubs, cultuurcentra, podiumzalen), andere dienstverlenende activiteiten (beroepsorganisaties, vakbonden enz.) of in de menselijke gezondheidszorg (ziekenhuizen, woonzorgcentra enz.). De weinige izw's die actief zijn in de financiële sector worden *niet* opgenomen in de satellietrekening. Er zijn enkele tientallen izw's actief in deze sector, die zich bezighouden met het beheer van bepaalde specifieke pensioenstelsels, microkredieten enz.

De sector van **de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens** (izwh) (S.15) omvat "entiteiten met rechtspersoonlijkheid die huishoudens bedienen en particuliere niet-marktproducenten zijn. Hun belangrijkste inkomstenbronnen zijn vrijwillige bijdragen in geld of in natura van huishoudens in hun hoedanigheid van consumenten, subsidies van overheden en inkomsten uit eigendom". (ESR 2010, §2.129). Hiertoe behoren onder meer izw's zoals Les Petits Riens, Artsen zonder Grenzen, het Belgische Rode Kruis, de Europese organisatie voor kankeronderzoek en -behandeling, Natuurpunt Beheer, de Stichting tegen Kanker, Lire et Écrire enz.

⁷ Definities overgenomen uit de vorige editie van dit rapport. Zie: Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank (2020) *Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België*. Editie 2020. p. 13.

De vergelijking van de izw's met de vennootschappen en met de economie in haar geheel

In dit rapport worden tal van vergelijkingen gemaakt **tussen de izw's en de totale economie**, tussen de **instellingen zonder winstoogmerk en 'de rest van de economie'** en ook tussen **izw's en 'vennootschappen'**, dat wil zeggen niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn (in dit rapport wordt soms gewoon de term 'vennootschappen' gebruikt).

- Als we het hebben over **de economie als geheel**, omvat dat begrip deze vijf institutionele sectoren:
 - de niet-financiële vennootschappen (S.11)
 - de financiële vennootschappen (S.12)
 - de diverse overheden (S.13)
 - de huishoudens (S.14)
 - en de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (izwh) (S.15)
- Onder de **'rest van de economie/de overige economie'** wordt verstaan: de totale economie (die is verdeeld over de vijf hierboven vermelde institutionele sectoren), minus de izw's uit de satellietrekening.
- Om de **vennootschappen** apart te houden berekent de NBB de gegevens voor de niet-financiële vennootschappen, met uitzondering van de izw's, door de sectoren S.11 (de niet-financiële vennootschappen) en S.15 (de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (izwh) bij elkaar op te tellen en de izw-entiteiten uit de satellietrekening af te trekken.

De institutionele versnippering van de 'verenigingssector'⁸

Het feit dat er in de grote institutionele sectoren van de nationale rekeningen een sector bestaat met de naam 'instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens' (izwh) (S.15) doet vermoeden dat alle izw's daarin zijn ondergebracht. Dat is niet het geval.

Integendeel, zoals het Centrum voor Sociale Economie in zijn eerste rapport over het economische gewicht van de izw's in 2001 opmerkte, leiden de conventies ertoe "dat de izw's over de verschillende sectoren worden verspreid op basis van hun economisch belang, de aard van hun middelen en de controle en financiering door de overheid.

Zo zullen (...) worden ingedeeld:

- in de sector van de niet-financiële vennootschappen (S.11): de izw's die marktproducenten zijn en waarvan de hoofdtak bestaat in het produceren van niet-financiële goederen en diensten, of die ten dienste staan van niet-financiële vennootschappen;
- in de sector financiële vennootschappen (S.12): de izw's die marktproducenten zijn en als hoofdtak hebben: het verlenen van financiële bemiddelingsdiensten en/of het uitoefenen van aanvullende financiële activiteiten. Of ze staan ten dienste van financiële vennootschappen;
- in de sector van de overheid (S.13), de izw's die niet-marktproducenten zijn van goederen en diensten bestemd voor individueel of collectief verbruik, die worden gecontroleerd en grotendeels gefinancierd door de overheid;
- in de sector van de huishoudens (S.14), de izw's waarvan het belang gering is;
- in de sector van de izwh (S.15), de izw's die huishoudens bedienen en particuliere niet-marktproducenten zijn (d.w.z. dat ze niet worden gecontroleerd en niet grotendeels worden gefinancierd door de overheid) en die goederen en diensten produceren die bestemd zijn voor individuele consumptie."⁹

⁸ 'Sector' in de algemene betekenis van het woord, ook al vormt deze geen sector in de zin van de nationale rekeningen.

⁹ INR – CES – NBB (2001) De satellietrekening van instellingen zonder winstoogmerk 2000 – 2001. Instituut voor de Nationale Rekeningen, Centrum voor Sociale Economie en Nationale Bank van België. p. 10

De methodologische herziening van 2024

België heeft in 2024 een **methodologische herziening van zijn nationale rekeningen uitgevoerd**, in overeenstemming met de aanbevelingen van Eurostat en in navolging van andere Europese landen. Deze herziening heeft betrekking op de periode 2009-2023. Een dergelijke herziening vindt om de vijf jaar plaats en kadert in de normale procedures ter verbetering van de statistieken.¹⁰ De herziening heeft dus niet alleen betrekking op de satellietrekening van de izw's, en de elementen van de herziening zijn talrijk en gevarieerd, naargelang van de variabelen, de bedrijfstakken of de aard van de izw's.¹¹

De satellietrekening voor instellingen zonder winstoogmerk (SR izw's) moest worden aangepast om een volledige coherentie tussen de satellietrekening voor izw's en het centrale kader van de nationale rekeningen te waarborgen. De NBB heeft besloten de productie te beperken tot twee jaren (2019 en 2023), gezien de aanzienlijke werklast die elk gecompileerd jaar met zich meebrengt.

De belangrijkste verandering die deze herziening voor dit rapport met zich meebrengt, is dat er duizenden kleine izw's zijn toegevoegd aan de reikwijdte van de satellietrekening voor izw's, **waarbij voortaan ook izw's worden meegeteld die een btw-aangifte indienen**. Vóór 2024 omvatte de satellietrekening alleen de izw's die bezoldigde werknemers hebben (met indiening van een RSZ-aangifte) en/of jaarrekeningen indienen bij de Balanscentrale van de NBB.

Deze herziening heeft **geen noemenswaardige impact op de belangrijkste geaggregeerde gegevens, waaronder de werkgelegenheid, de investeringen of de productie van toegevoegde waarde**.¹² De enige parameter die ingrijpend is gewijzigd, is het aantal izw's, dat stijgt van 19.000 naar 27.700 (+8.700 izw's) wanneer de cijfers voor bijvoorbeeld het jaar 2017 opnieuw worden berekend, met en zonder de methodologische herziening. De stabiliteit van de belangrijkste indicatoren ondanks de massieve toevoeging van izw's valt te verklaren door het feit dat de izw's die een doorslaggevende rol speelden in deze geaggregeerde indicatoren, al vóór de herziening werden meegeteld. Het vergelijken van historische reeksen is dus mogelijk. De methodologische kwesties worden uitgebreider behandeld in het volgende hoofdstuk.

Wat betreft de belangrijkste indicatoren – het aantal organisaties en de bezoldigde werkgelegenheid – presenteert het rapport de jaarlijkse evoluties tussen 2009 en 2023 dankzij de door de NBB uitgevoerde reconstructie van statistische reeksen.¹³

We merken op dat de **nationale rekeningen sterk worden beïnvloed door het Europees systeem voor nationale en regionale rekeningen** (ook wel **ESR 2010** genoemd). Alle methodologische aspecten en benodigde definities zijn daar te vinden.¹⁴

¹⁰ De methodologische herziening werd geïntegreerd bij de samenstelling van de nationale rekeningen die in oktober 2024 werden gepubliceerd en de methodologie is sindsdien niet gewijzigd.

¹¹ Zie: INR – NBB (2024) Nationale rekeningen. Benchmarkherziening 2024. Overzicht van de belangrijkste methodologische wijzigingen. Oktober 2024. Beschikbaar op nbb.be.

¹² De aggregaten waren al correct. De kleine izw's (zonder omzet en zonder bezoldigde werknemers) werden al impliciet meegenomen via extrapolatieverhoudingen op basis van izw's met jaarrekeningen maar zonder personeel.

¹³ Deze reeksen zijn gereconstrueerd op basis van de nieuwe methodologische normen. De in 2026 herberekende cijfers voor alle jaren 2009-2023 wijken dus af van de cijfers die in eerdere rapporten zijn gepubliceerd.

¹⁴ Eurostat (2013) Europees systeem van rekeningen, ESR 2010. Beschikbaar op nbb.be https://www.nbb.be/doc/dq/f_pdf_dq/ks_02_13_269_fr.pdf

Het maken van dit rapport

De NBB heeft alle gegevens in dit rapport verzameld en het merendeel van de tabellen en grafieken opgesteld.

Het Centrum voor Sociale Economie is verantwoordelijk voor de analyse en interpretatie van deze gegevens, in samenwerking met de NBB.

Opmerkingen:

- Gezien de hoge **inflatie** is ervoor gekozen om alle ruwe **gegevens** die in lopende prijzen zijn uitgedrukt, om te zetten in **gegevens in constante prijzen**, met 2023 als basisjaar. Met andere woorden: alle **gegevens in euro's worden uitgedrukt in euro's van 2023, zodat ze kunnen worden vergeleken zonder dat het effect van de inflatie moet worden ingeschat**, aangezien dit effect wordt geneutraliseerd. Hiervoor is de officiële bbp-deflator van de NBB gebruikt. Er waren ook andere methodologische keuzes mogelijk.¹⁵
- Wat betreft de cijfers over het aantal **werknemers**: een werknemer wordt slechts één keer geteld, namelijk op de plek waar hij of zij zijn of haar **hoofdberoep** verricht. Iemand die voor ¾ in een vennootschap werkt en voor ¼ bij een izw, telt als één in het bedrijf en als nul bij de izw.
- De cijfers in de tekst zijn **afgerond volgens de gangbare regels** om de leesbaarheid te bevorderen. We hebben het dus over investeringen van '4,2 miljard euro' terwijl het exacte bedrag '4,17 miljard euro' is. Er wordt gesproken van een groei van 'bijna 3%' – ook al gaat het over 2,9% - wanneer die wordt vergeleken met een groei van 7% van een ander economisch geheel. De grafieken en tabellen geven de exactere cijfers weer.

Social Profit DataTrust

De Koning Boudewijnstichting heeft, in samenwerking met diverse representatieve organisaties uit de social profit-sector, de Social Profit DataTrust¹⁶ opgericht. Deze databank verzamelt, structureert en stelt betrouwbare informatie over organisaties uit de social profit-sector in België ter beschikking om zo een kennisinfrastructuur te creëren en een beter inzicht in de sector te bieden. Doel is het ondersteunen van onderzoek, analyse en projecten van algemeen belang.

Daartoe koppelt de Social Profit DataTrust verschillende grote openbare gegevensbronnen – juridische, financiële en maatschappelijke – om zo een volledig beeld van de sector te creëren. BRUXEO, ConcertES, UNIPSO, Unisoc en Verso participeren aan de ontwikkeling en de strategische koersbepaling van de Social Profit DataTrust.

Er lopen initiatieven om niet alleen de satellietrekening van de izw's te verbeteren, maar ook om de analyses uit dit rapport te kunnen kruisen met de observaties die uit de data van de Social Profit DataTrust kunnen worden afgeleid. Dit vereist een methodologisch werk dat momenteel in ontwikkeling is.

¹⁵ Het is ook mogelijk om deflatoren te gebruiken die zijn aangepast aan elke bedrijfstak en elke sector, in plaats van de bbp-deflator lineair toe te passen. Dit is methodologisch zeer arbeidsintensief en de toegevoegde waarde ervan voor de analyse in dit rapport is onzeker.

¹⁶ <https://kbs-frb.be/nl/social-profit-data-trust-fund>

Deel 1

Algemeen beeld

In dit eerste deel overlopen we enkele **kerncijfers** waarmee de rol van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's) in de Belgische economie kan worden gemeten: het aantal organisaties, de productiewaarde, de toegevoegde waarde, het investeringsbedrag, het aantal werknemers en de totale loonsom.

Het eerste luik geeft een **momentopname van deze indicatoren in 2023** (1.1.) In het tweede luik worden de **ontwikkelingen van dezelfde belangrijke indicatoren tussen 2009 en 2023** geanalyseerd (1.2.).

In het tweede deel van het rapport wordt dieper ingegaan op elke parameter (werkgelegenheid enz.) aan de hand van indicatoren en ratio's die niet in dit eerste deel worden gepresenteerd.

1.1 Kerncijfers: momentopname van de plaats van de izw's in de economie (2023)

In 2023 zijn er volgens de nomenclatuur van de nationale rekeningen **bijna 29.000 instellingen zonder winstoogmerk (izw's) in België**. Deze organisaties vallen onder de satellietrekening voor izw's die door de Nationale Bank wordt opgesteld. Ze zijn onderverdeeld in ongeveer 21.000 izw's die worden gelijkgesteld met niet-financiële vennootschappen en bijna 8.000 izw's ten behoeve van huishoudens (izwh).

De totale productie van deze 29.000 izw's bedraagt meer dan 54 miljard euro, wat neerkomt op iets meer dan 4% van de totale productie van de Belgische economie. De bruto toegevoegde waarde die door deze productie wordt gegenereerd, bedroeg in 2023 meer dan 28 miljard euro, ofwel 5,2% van de totale bruto toegevoegde waarde van het land.¹⁷

De izw's investeerden 4,3 miljard euro in 2023. Dit vertegenwoordigt iets minder dan 3% van de investeringen die dat jaar in het land werden gedaan.

De izw's hadden in 2023 meer dan 536.000 bezoldigde werknemers in dienst, ofwel **bijna 13% van de binnenlandse bezoldigde werkgelegenheid**.

De lonen van deze werknemers bedroegen 30 miljard euro, ofwel iets **meer dan 10% van de lonen die door werkgevers** in de Belgische economie werden uitbetaald.

Tabel 1 geeft deze kerncijfers weer voor de jaren 2019 en 2023.

Tabel 1: Kerncijfers over de plaats van de izw's in de Belgische economie volgens de nationale rekeningen (2019 en 2023)

	2019	2023
Aantal izw's opgenomen in de satellietrekening		
Entiteiten bij de niet-financiële vennootschappen*	19.680	21.059
Izw-entiteiten ten behoeve van huishoudens*	8.478	7.799
Productie		
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	50.782	54.361
Percentage van de totale productie in de economie	4,3%	4,3%
Bruto toegevoegde waarde		
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	26.898	28.231
Percentage van de totale bruto toegevoegde waarde	5,3%	5,2%
Percentage van het bbp	4,7%	4,7%
Investeringen		
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	4.129	4.286
Percentage van de totale investering in de economie	3,0%	2,9%
Lonen van de bezoldigde werknemers		
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	27.209	30.119
Percentage van de lonen in de economie als geheel	9,8%	10,3%
Bezoldigde werkgelegenheid		
Aantal personen (in duizendtallen)	503,5	536,2
Percentage van de binnenlandse bezoldigde werkgelegenheid	12,4%	12,8%

¹⁷ Ofwel 4,7% van het bbp. Het bbp is gelijk aan de som van de bruto toegevoegde waarde, vermeerderd met de productbelastingen (waaronder de btw) en verminderd met de productsubsidies (bbp = bruto toegevoegde waarde + productbelastingen - productsubsidies (zoals de btw)).

1.2 Belangrijkste evoluties (2009-2023)

In dit luik worden de belangrijkste economische dynamieken bij de instellingen zonder winstoogmerk (izw's) voorgesteld, op basis van gegevens uit de nationale rekeningen:

- de dynamiek van de werkgelegenheidscreatie bij de izw's (1.2.1.)
- de demografische dynamiek bij de izw's (1.2.2)
- de vergelijkende dynamiek van productie en investeringen in de izw's ten opzichte van de economie als geheel (1.2.3)
- de vergelijkende dynamiek van de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde in de izw's ten opzichte van de economie als geheel (1.2.4).

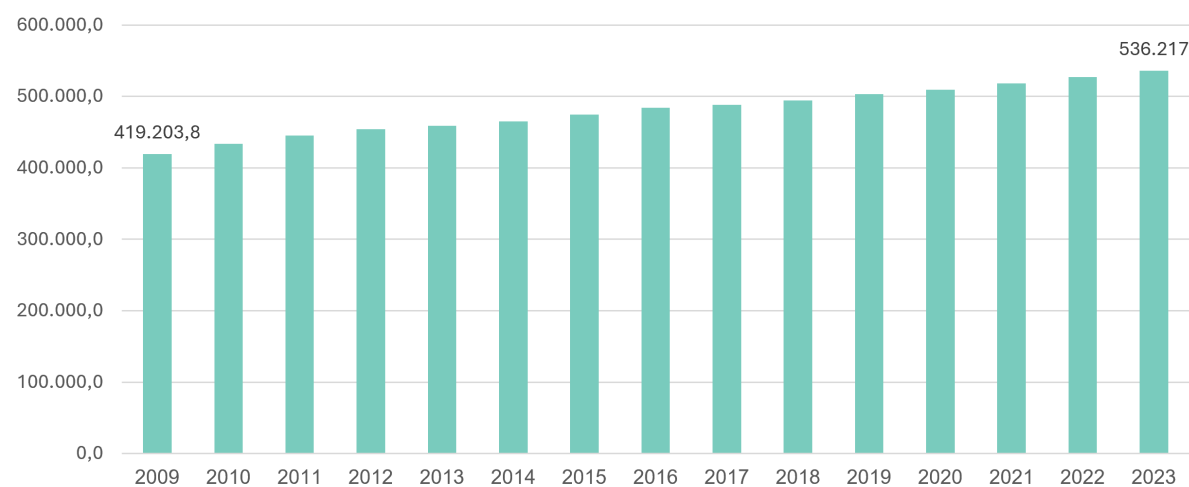
Methodologische opmerking bij dit luik: de cijfers hebben betrekking op de periodes vóór de methodologische breuk van 2024. De Nationale Bank heeft in 2026 voor bepaalde kerncijfers – het aantal izw's, tewerkstelling en het bedrag aan lonen – volledige reeksen voor de periode 2009-2023 gereconstrueerd, waardoor een vergelijkende analyse van deze gegevens over de hele periode mogelijk is. Voor de gegevens over de productie, de toegevoegde waarde en de investeringen kon deze reconstructie niet worden uitgevoerd en werden de cijfers gebruikt van de vier belangrijkste jaren: 2009 en 2017 (gegevens uit het vorige rapport), en 2019 en 2023 (dit rapport). De eventuele impact van de methodologische hervorming wordt vermeld als die relevant is.

1.2.1. Dynamiek van de werkgelegenheidscreatie

De izw's hebben tussen 2009 en 2023 meer dan 117.000 extra bezoldigde werknemers in dienst genomen, waardoor het aantal werknemers is gestegen van iets minder dan 420.000 in 2009 naar meer dan 536.000 in 2023.

Dit komt neer op een groei van 28% in 14 jaar. Deze werkgelegenheidscreatie is constant en werd niet onderbroken door de pandemie (2020-2021). De dynamiek van de werkgelegenheidscreatie bij de izw's is dus indrukwekkend wanneer ze over de langere termijn wordt geanalyseerd.

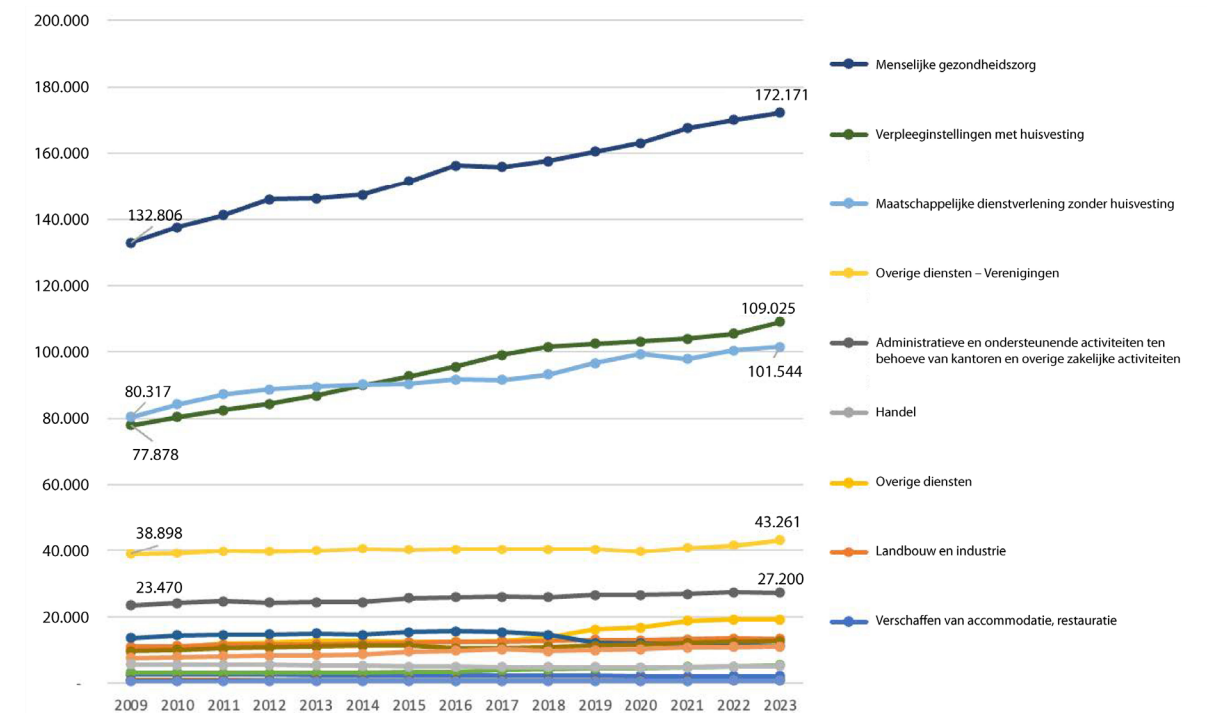
Grafiek 1: Evolutie van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's in België: aantal personen (2009-2023)

Dit zijn de belangrijkste sectorevoluties (zie grafiek 2):

- Vijf bedrijfstakken zorgen voor een sterke groei van het aantal bezoldigde werknemers: samen zijn ze goed voor 105.000 personen.** Het gaat om activiteiten op het gebied van de menselijke gezondheidszorg (bijna 40.000 extra werknemers), maatschappelijke dienstverlening met huisvesting (+31.000 werknemers) en zonder huisvesting (+21.000 werknemers), de zogenaamde overige diensten (+9.000 werknemers) en de activiteiten van verenigingen (+4.400 werknemers).
- Vier bedrijfstakken hebben te maken met een eerder bescheiden daling van de tewerkstelling (in totaal -3.500 werknemers).** Het gaat om activiteiten in verband met werkgelegenheid¹⁸ (-2.500 werknemers), sport-, recreatie- en vrijetijdsactiviteiten (-500 werknemers), huisvesting en horeca (-420 werknemers) en reisbureaus, touroperators en reserveringsdiensten (-80 werknemers).
- In zeven andere bedrijfstakken nam de bezoldigde werkgelegenheid met meer dan 15.000 toe. Opvallend is de stijging met meer dan 2.300 personen in de landbouw en industrie, wat neerkomt op een gecumuleerde groei van meer dan 20% van de werkgelegenheid in activiteiten waar men minder snel een dynamiek van izw's verwacht. Dit is een interessante groei om te analyseren, omdat die plaatsvindt terwijl de bezoldigde werkgelegenheid in de bedrijfstak Landbouw en industrie in zijn geheel (de economie als geheel) in dezelfde periode met 36.000 personen afnam. Ook in wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling nam de bezoldigde werkgelegenheid met bijna 2.300 personen toe.**

Grafiek 2: Evolutie van het aantal werknemers per bedrijfstak (2009-2023)

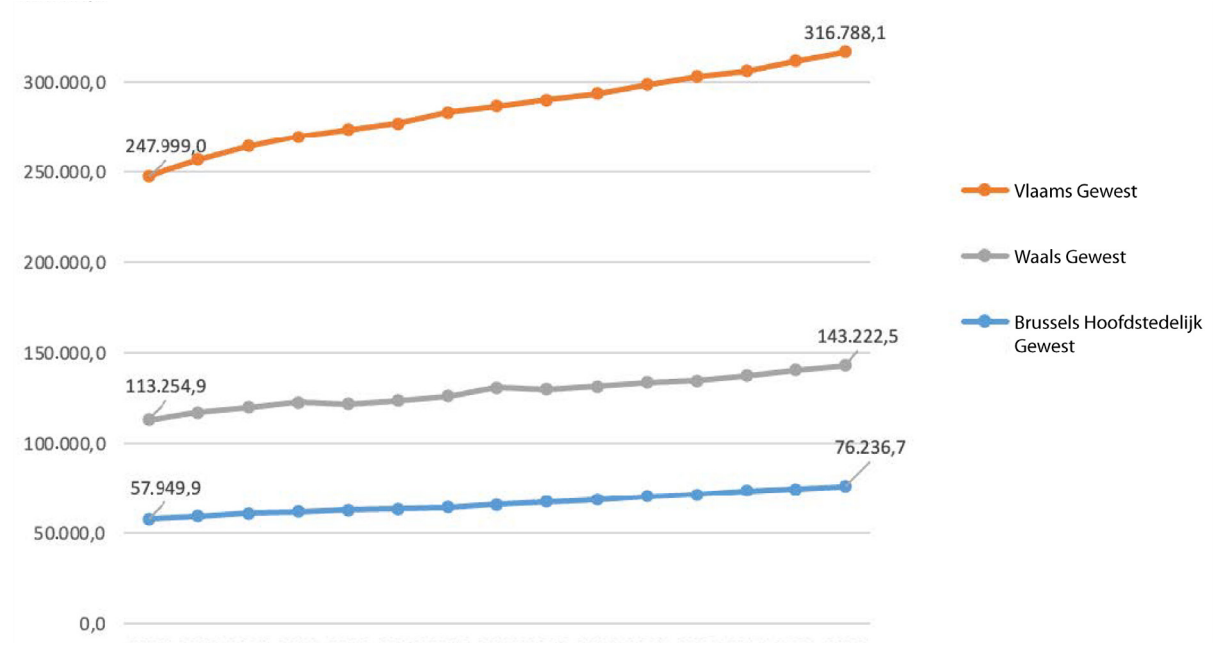

¹⁸ Sector N-78, d.w.z. arbeidsbemiddelingsbureaus, uitzendbureaus en organisaties die actief zijn in andere vormen van hr.

De evoluties in de drie Gewesten leiden tot de volgende observaties:

- **In de drie Gewesten zien we een gecumuleerde toename van de tewerkstelling:** met bijna 69.000 personen in het Vlaams Gewest, in het Waals Gewest bijna 30.000 en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest iets meer dan 18.000. Dit komt neer op een **gecumuleerde groei van bijna 32% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bijna 28% in Vlaanderen en 26,5% in het Waals Gewest** (zie de grafiek hieronder).
- **Het aandeel van de Gewesten in deze gecumuleerde werkgelegenheidscreatie komt niet altijd overeen met hun aandeel in de totale bevolking van het land.** Terwijl de werkgelegenheidscreatie in Vlaanderen precies evenredig is aan het aandeel van de bevolking in het land (58,8 % van de gecreëerde tewerkstelling in de izw's bevindt zich daar, terwijl in Vlaanderen 57,9% van de Belgische bevolking leeft, wat neerkomt op een verschil van minder dan 1 procentpunt), bedraagt het aandeel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de totale werkgelegenheidscreatie 15,6%, terwijl daar slechts 10,6% van de bevolking van ons land woont (+5 procentpunten verschil). Het aandeel van het Waals Gewest in de totale werkgelegenheidscreatie bedraagt 25,6%, terwijl 31,5 % van de bevolking van ons land er woont (-6 procentpunten verschil) (zie tabel 2 hieronder).

Grafiek 3: Evolutie van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's in de drie Gewesten van het land, in aantal personen (2009-2023)

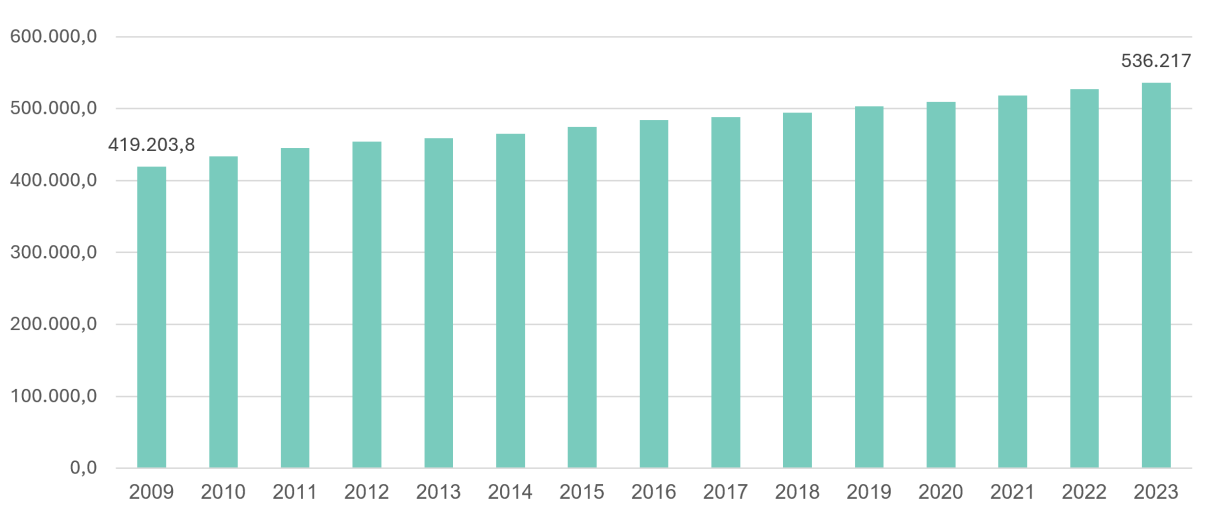
Tabel 2: Gecumuleerde werkgelegenheidscreatie in de drie Gewesten van het land, in verhouding tot hun bevolking

	2019	2023	Nieuwe bezoldigde werkgelegenheid (2009-2023) – eenheden	Groei van de bezoldigde werkgelegenheid (2009-2023) %	Aandeel in de toename van de bezoldigde werkgelegenheid	Bevolking	Aandeel van de bevolking
Vlaanderen	247.999	316.788	68.789	27,7%	58,8%	6.774.807	57,9%
Wallonië	113.255	143.223	29.968	26,5%	25,6%	3.681.575	31,5%
BHG	57.950	76.237	18.287	31,6%	15,6%	1.241.175	10,6%
Total	419.204	536.247	117.044			11.697.557	

1.2.2 Demografische dynamiek

Tussen 2009 en 2023 zijn er in België 2.500 nieuwe izw's bijgekomen, wat neerkomt op een gecumuleerde groei van 9,4% van het aantal entiteiten.¹⁹ De nieuwe oprichtingen vonden vooral plaats tussen 2009 en 2013 (+1.900 izw's) en tussen 2021 en 2023 (+800 izw's), met twee jaren van een duidelijke daling (2015 en 2020), en een relatieve stabilisatie tussen 2014 en 2021. Grafiek 4 illustreert deze evolutie.

Grafiek 4: Evolutie van het aantal izw's in België (2009-2023)

Vier opvallende sectorale ontwikkelingen komen naar voren uit de analyse op het niveau van de bedrijfstakken (zie onderstaande grafiek 5):

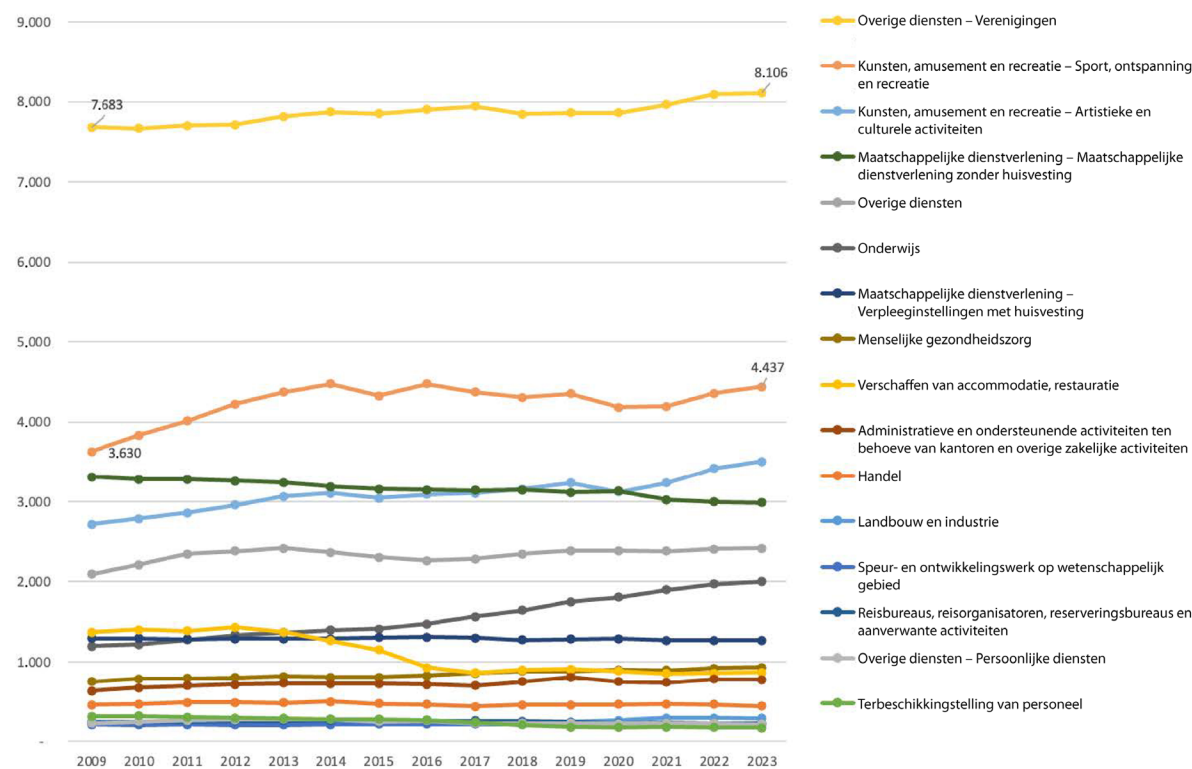
- De bedrijfstak 'Activiteiten van verenigingen' – dat zijn organisaties die de belangen van bepaalde groepen behartigen of die hun ideeën bij het grote publiek promoten – blijft groeien en telt inmiddels meer dan 8.000 izw's;²⁰
- er is een zeer sterke groei van het aantal izw's in de bedrijfstak Sport, ontspanning en recreatie in de periode 2009-2014. Die wordt gevolgd door een minder sterke daling tot 2020, en daarna door een nieuwe groei sinds 2021, waardoor deze tak weer het niveau van 2014 heeft bereikt;
- de twee andere sterkste stijgingen in aantal zien we in Kunsten en culturele activiteiten en Onderwijs;
- er is een zeer sterke daling van het aantal izw's in de bedrijfstak Verschaffen van accommodatie en restauratie, vooral tussen 2012 en 2017, en een gestage daling in de sector Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting.

Om per bedrijfstak een nauwkeurig onderscheid te maken tussen de effecten van de oprichting en opheffing van izw's enerzijds en anderzijds de effecten van concentraties en eventuele nieuwe methodologische indelingen, is een grondig onderzoek nodig. De gegevens over de bezoldigde werkgelegenheid per bedrijfstak zullen de analyse al wat meer verduidelijken.

19 Deze cijfers zijn gegevens die zijn gereconstrueerd volgens de nieuwste methodologie (herziening 2024), waardoor de evolutie van de izw's bij een constante perimeter kan worden geanalyseerd.

20 Deze afdeling is de entiteit S94. Ze omvat: de activiteiten van economische, werkgevers- en beroepsorganisaties (groep 94.1), de activiteiten van vakbonden (groep 94.2), de activiteiten van religieuze en politieke organisaties, jeugdverenigingen, verenigingen en bewegingen voor volwassenen, verenigingen voor gezondheidspreventie, verenigingen voor het milieu en de mobiliteit, verenigingen voor ontwikkelingssamenwerking en andere verenigingen (groep 94.9). Bron: FOD Economie (2011) NACE-BEL, Nomenclatuur van activiteiten.

Grafiek 5: Evolutie van het aantal izw's per bedrijfstak (2009-2023)

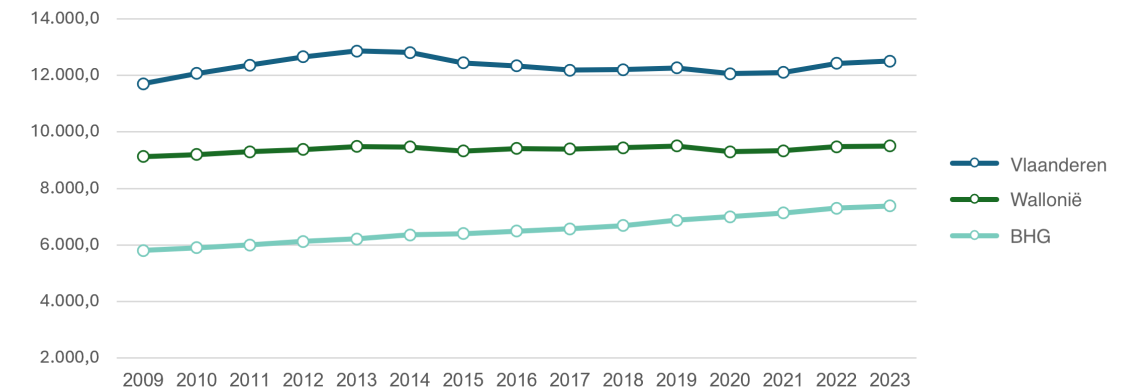

De evoluties in de drie regio's zijn uiteenlopend, zoals grafiek 6 laat zien ²¹:

- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zien we een **gecumuleerde groei van 27% (+1.570 izw's gedurende de periode)**, het resultaat van een **constante groei (jaarlijks 1 tot 2%) die nooit is onderbroken** door een jaar met een nettoverlies.
- In Vlaanderen is het aantal izw's in deze periode met iets minder dan 7% gestegen (+800 izw's), met sterke positieve en negatieve schommelingen: meer dan 1.000 netto-oprichtingen tussen 2009 en 2013, gevolgd door een nettoverlies van bijna 700 izw's tussen 2013 en 2017, en opnieuw netto-oprichtingen tussen 2021 en 2023.
- In Wallonië bedraagt de nettogroei over deze periode slechts 4% (+370 izw's), met een gestage groei van ongeveer 1% per jaar tussen 2009 en 2013, een sterke daling in 2015 en 2020, en een licht positieve of negatieve evolutie in de andere jaren sinds 2014.

²¹ Merk op dat het gecumuleerde aantal izw's in de drie Gewesten 10% hoger ligt dan het totale aantal izw's op nationaal niveau. Een izw met vestigingen in meerdere Gewesten wordt namelijk in elk betrokken Gewest meegeteld.

Grafiek 6: Evolutie van het aantal izw's in de drie Gewesten van het land

1.2.3. Vergelijkende dynamiek van de productie en de investeringen (izw's en de economie als geheel)

De economische dynamiek van de izw's wordt vergeleken met die van de economie als geheel van ons land, op basis van enkele belangrijke traditionele indicatoren (gemeten tegen constante prijzen van 2023):

- De izw's realiseerden in 2023 een productie ter waarde van 54 miljard. Dat is een stijging met bijna 14 miljard ten opzichte van 2009 (ofwel 34%). (Zie tabel 3 hieronder.)
- Het aandeel van de izw's in de totale bruto toegevoegde waarde daalt in 2023 tot 5,2%, het laagste niveau in deze periode. In 2017 bedroeg het nog 5,4% en in 2019 5,3%.
- Het aandeel van de izw's in het bruto binnenlands product (bbp) schommelt tussen 4,7% en 4,9% sinds 2009. Het blijft stabiel tijdens de recente periode (4,7% in 2019 en 2023).
- De investeringsuitgaven van de izw's stijgen van 3,4 miljard euro in 2009 tot 4,3 miljard euro in 2023. Dit betekent een gecumuleerde groei van meer dan 25% over de totale periode. De investeringsdynamiek is in de recente periode veel zwakker (3,8% tussen 2019 en 2023).
- De investeringen van de izw's maken in 2023 een kleiner deel uit van de totale investeringen in ons land, in vergelijking met 2009 (een daling van 3,1% naar 2,9%, terwijl dit in 2017 nog 3,2% bedroeg).
- De loonkosten stijgen van in totaal 22,5 miljard in 2009 tot meer dan 30 miljard in 2023, wat neerkomt op een stijging met meer dan 33%. Deze toename is groter dan die van het aantal bezoldigde werknemers in hoofdberoep, zoals vermeld het vorige luik (28%).²²
- Het aandeel van de izw's in de totale som van de loonkosten overschrijdt in 2023 voor het eerst de drempel van 10% (10,3%). In 2009 bedroeg dit aandeel nog 8,9%. Dit komt neer op een gecumuleerde groei van 15% over een periode van veertien jaar. Dit aandeel van de izw's in de totale loonsom blijft lager dan het aandeel in de bezoldigde werkgelegenheid in ons land (12,8%), wat betekent dat het gemiddelde loon er lager is (deeltijds werk, brutolonen enz.). De verklaringen voor dit verschil zullen in het tweede deel van dit rapport nader worden toegelicht.
- De bezoldigde werkgelegenheid bij de izw's vertegenwoordigt een fors groeiend aandeel in de totale binnenlandse bezoldigde werkgelegenheid: van 11,1% in 2009 naar 12,8% in 2023. Dat komt neer op een gecumuleerde groei van 15%.

²² Een verklarende hypothese voor dit verschil – hoewel deze nog getoetst zou moeten worden – zou kunnen zijn: het feit dat er in de izw's een aanzienlijk aandeel werknemers in bijberoep (en niet in hoofdberoep) actief zijn. De nationale rekeningen wijzen een persoon namelijk toe aan de plaats waar hij zijn hoofdactiviteit uitoefent, ook als twee organisaties hem/haar/hun vergoeden.

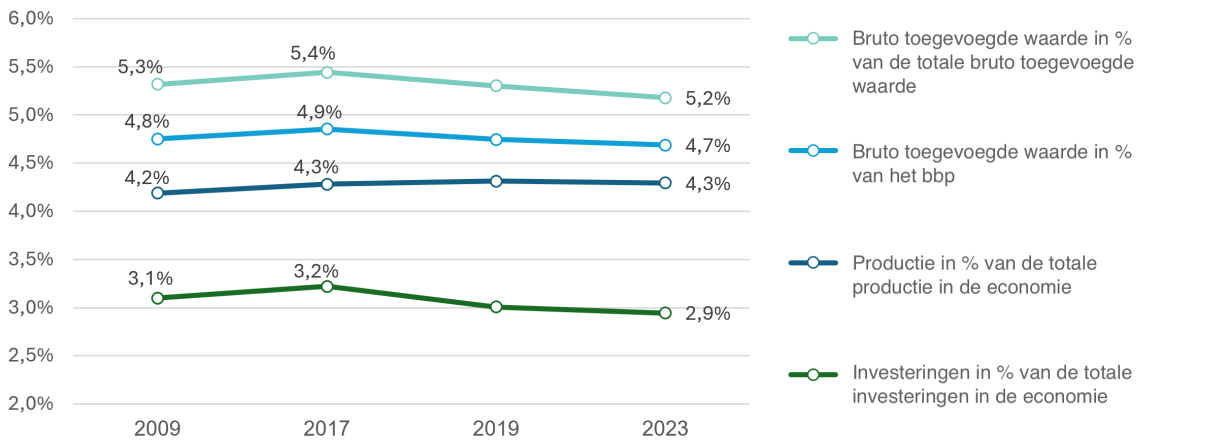
Tabel 3: Langetermijnevolutie van de kerncijfers over de plaats van de izw's in de nationale economie (2009-2023).

	2009	2017	2019	2023
Productie				
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	40.554	47.806	50.782	54.361
Productie in % van de totale productie in de economie	4,2%	4,3%	4,3%	4,3%
Bruto toegevoegde waarde				
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	22.981	26.533	26.898	28.231
Bruto toegevoegde waarde in % van de totale bruto toegevoegde waarde	5,3%	5,4%	5,3%	5,2%
Bruto toegevoegde waarde in % van het bbp	4,8%	4,9%	4,7%	4,7%
Investerings				
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	3.416	4.070	4.129	4.286
Investerings in % van de totale investeringen in de economie	3,1%	3,2%	3,0%	2,9%
Loonkosten bezoldigde werkgelegenheid				
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	22.581	26.412	27.209	30.119
In % van de loonkosten in het geheel van de economie	8,9%	9,8%	9,8%	10,3%
Gesalarieerde werkgelegenheid				
In personen (duizendtallen)	419	488	503,5	536,2
In % van de binnenlandse gesalarieerde werkgelegenheid	11,1%	12,6%	12,4%	12,8%

Opmerking: in 2024 is de methodologie herzien. Zie voor meer informatie het luik ‘De satellietrekening van de izw’s’.

Het jaar 2017 lijkt een keerpunt te zijn voor de dynamiek van de izw's: de indicatoren bereikten toen een hoger niveau dan in de voorgaande referentieperiode (2009), maar ze vertonen sindsdien een stagnatie of een daling. Deze ontwikkelingen worden weergegeven in grafiek 7.

Grafiek 7: Productie, bruto toegevoegde waarde en investeringen van de izw's in verhouding tot de Belgische economie

1.2.4. Vergelijkende dynamiek van de gemiddelde werkgelegenheidscreatie en de toegevoegde waarde (izw's en de economie als geheel)

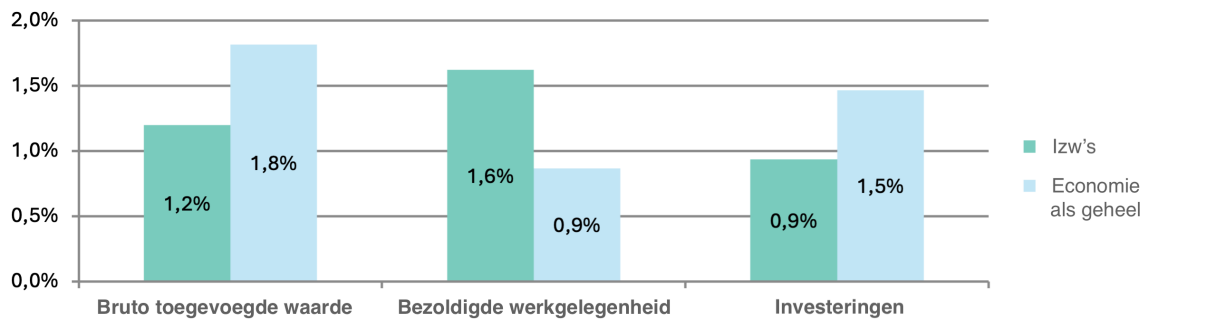
Aan het einde van dit eerste deel kruisen we in dit luik de dynamieken van de werkgelegenheidscreatie en van de toegevoegde waarde, waarbij we de gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 2019-2023 analyseren (dat zijn dus de laatste vier geanalyseerde jaren, niet de volledige periode 2009-2023).

De 29.000 izw's in ons land genereerden tussen 2019 en 2023 een gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid van 1,6% per jaar, wat aanzienlijk hoger is dan de gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid in de economie als geheel, die 0,9% per jaar bedroeg.

Dit verdient enige nadruk, want de gemiddelde jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde van de izw's is lager dan die van de economie als geheel (1,2% tegenover 1,8%). Hetzelfde geldt voor de gemiddelde groei van de investeringen: die bedraagt over de periode slechts 0,9% bij de izw's, en in de economie als geheel 1,5%.

De werkgelegenheid groeit dus sneller bij de izw's, terwijl de toegevoegde waarde sterker stijgt in de rest van de economie (zie grafiek 8 hieronder). Hiervoor zijn er twee verklaringen. Ten eerste is het belangrijk eraan te herinneren dat verenigingen voornamelijk actief zijn in bedrijfstakken met een lage kapitaalintensiteit. De productiviteit per werknemer is er 'automatisch' lager en de mogelijkheden voor productiviteitswinst zijn beperkter. Met andere woorden: verenigingen creëren welvaart via de activiteiten van hun werknemers, terwijl de rest van de economie ook steunt op productiviteitswinst om de groei te voeden. Ten tweede moet worden opgemerkt dat – volgens afspraak – de productie van de izw's die als niet-markt worden beschouwd (een derde van het totaal) is berekend op basis van hun kosten (voornamelijk intermediair verbruik en loonkosten). Bijgevolg beperkt hun toegevoegde waarde zich tot de loonkosten van de bezoldigde werknemers.

Grafiek 8: Dynamiek van het genereren van toegevoegde waarde en bezoldigde werkgelegenheid in de izw's en de economie als geheel (gemiddelde jaarlijkse groei in de periode 2019-2023)

Deel 2.

Analyse in detail

In dit tweede deel brengen we een gedetailleerde analyse van de parameters die in het eerste deel werden besproken, waarbij we gebruik maken van indicatoren en ratio's die in deel 1 niet aan bod zijn gekomen en geanalyseerd. De aangereikte gegevens hebben hier echter voornamelijk betrekking op de periode 2019-2023. In de tekst wordt soms een vergelijking gemaakt met de voorgaande periode, maar de tabellen en grafieken concentreren zich op deze periode, die volgde op de methodologische herziening van 2024.

2.1. De bezoldigde werkgelegenheid en de loonkosten in de izw's

In dit luik worden de ontwikkelingen op het gebied van werkgelegenheid, lonen en gewerkte uren in de izw's geanalyseerd en vergeleken met de rest van de economie.

2.1.1 Creatie van bezoldigde werkgelegenheid in de izw's

In 2023 hadden de izw's 536.247 bezoldigde werknemers in dienst. De bedrijfstakken Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening zijn de twee belangrijkste werkgevers: samen waren zij in 2023 goed voor meer dan 70% van de tewerkstelling bij de izw's.

Tabel 4: Bezoldigde werkgelegenheid bij de izw's (in duizendtallen)

	2019	2023
Landbouw en industrie	13	13
Diensten	64	67
Onderwijs	11	13
Menselijke gezondheidszorg	161	172
Maatschappelijke dienstverlening	199	211
Kunsten	15	16
Overige diensten	41	44
TOTAAL izw's	503	536
p.m. Rest van de economie	3.558	3.668
Economie als geheel	4.062	4.204

Evolutie van de bezoldigde werkgelegenheid in de periode 2019-2023 in de izw's en de rest van de economie

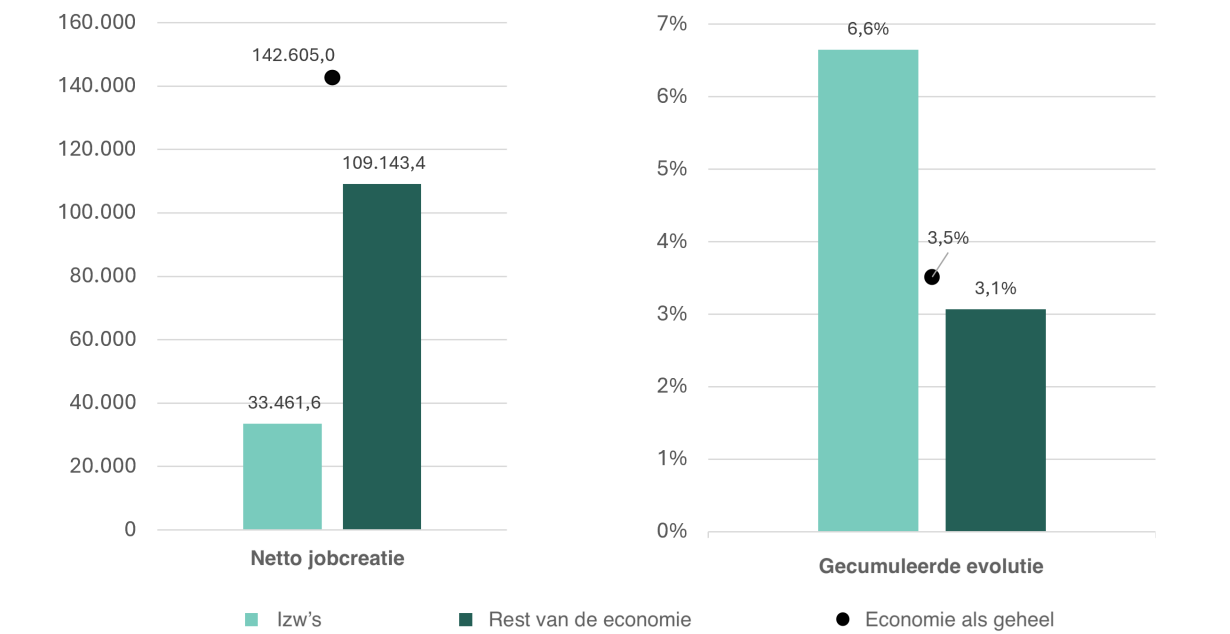
De werkgelegenheidscreatie bij de izw's is een van de meest opvallende facetten van deze editie. In 2023 hadden de izw's 33.000 méér bezoldigde werknemers in dienst dan in 2019. Dit komt neer op een gecumuleerde groei van 6,6% van de bezoldigde werkgelegenheid over deze periode (zie grafiek 9 hieronder).²³

Dit cijfer moet worden vergeleken met de toename van de bezoldigde werkgelegenheid in de rest van de economie, die 109.000 bedroeg, waardoor de netto toename van de bezoldigde werkgelegenheid in ons land over de periode 2019-2023 op 142.600 uitkwam. Bijna een kwart van de netto toename van de bezoldigde werkgelegenheid in België tussen 2019 en 2023 kwam voor rekening van de izw's. Dit is een opmerkelijke evolutie die we hier willen onderstrepen, aangezien de izw's slechts 4,7% van het bbp en 12,8% van de bezoldigde werkgelegenheid in ons land vertegenwoordigen.

Over deze periode bedroeg de gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's 1,62%, ofwel meer dan het dubbele van de gemiddelde werkgelegenheidsgroei in de rest van de economie (0,76%).

²³ De laatste methodologische herziening heeft geen impact op deze parameter, aangezien alle izw's met bezoldigd personeel al waren opgenomen in de satellietrekening.

Grafiek 9: Netto werkgelegenheidsgroei in de izw's en in de rest van de economie, in absolute en in relatieve termen (Gecumuleerd 2019-2023)

Deze prestatie is algemeen: alle bedrijfstakken presteren beter dan de gemiddelde werkgelegenheidsgroei in de rest van de economie, met uitzondering van Landbouw en industrie (+0,61% gemiddelde jaarlijkse groei; zie tabel 5 hieronder). De nieuwe werkgelegenheid wordt voornamelijk gecreëerd in Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening (met meer dan 11.500 personen in elk van deze twee bedrijfstakken), evenals in Diensten (meer dan 3.000 bezoldigde tewerkstelling in Diensten en Overige diensten samen).

Tabel 5: Bezoldigde werkgelegenheid, netto werkgelegenheidscreatie en gemiddelde jaarlijkse evolutie van de werkgelegenheid in de izw's over de periode 2019-2023, per bedrijfstak

Bezoldigde werkgelegenheid 2019-2023	Bezoldigd werk. 2019 (eenheden)	Bezoldigd werk. 2023 (eenheden)	Netto toename van de bezoldigde werkgelegenheid tussen 2019 en 2023 (eenheden)	Gemiddelde evolutie bezoldigd werk (in %)
Landbouw en industrie	13.056	13.380	324	0,61%
Diensten	63.618	67.250	3.632	1,40%
Onderwijs	11.242	12.693	1.450	3,08%
Menselijke gezondheidszorg	160.512	172.171	11.660	1,77%
Maatschappelijke dienstverlening	199.094	210.569	11.474	1,41%
Kunsten, amusement en recreatie	14.867	16.095	1.227	2,00%
Overige diensten	41.061	44.090	3.029	1,80%
TOTAAL IZW'S	503.451	536.247	32.796	1,59%
p.m. rest van de economie	3.558.263	3.668.072	109.809	0,76%

Dynamiek van de creatie van werkgelegenheid op de lange termijn

Verenigingen presteren historisch gezien beter dan de rest van de economie wat werkgelegenheidscreatie betreft. De vorige editie van het rapport, waarin de trends over een aanzienlijk langere periode (2009-2017) werden geanalyseerd, kwam tot de vaststelling dat de bezoldigde werkgelegenheid bij de izw's met 81.700 personen was toegenomen en concludeerde dat de izw's tussen 2009 en 2017 voor meer dan 37% hadden bijgedragen aan de netto werkgelegenheidsgroei. De sterke dynamiek van de werkgelegenheidsgroei, die gedurende de hele periode ononderbroken doorliep – zelfs in 2013, toen de rest van de economie te maken had met een daling in de werkgelegenheid – werd daar geïllustreerd door de jaarlijkse gegevens (die voor de periode 2019-2023 niet meer beschikbaar zijn).²⁴

Het tempo van de werkgelegenheidsgroei is sinds de periode 2009-2017 echter aanzienlijk afgenomen. In die periode nam de bezoldigde werkgelegenheid jaarlijks gemiddeld met 10.200 personen toe, tegenover iets minder dan 8.400 personen per jaar in de periode van dit rapport (2019-2023). Dat is een daling met 18%.

De organisaties zonder winstoogmerk stonden centraal in een dynamiek waarbij de bezoldigde werkgelegenheid in de Belgische economie tussen 2000 en 2023 met 220.230 personen toenam. In de eerste editie van de satellietrekening kwam men namelijk uit op 333.878 werknemers. De reikwijdte van de izw's die in de satellietrekening zijn opgenomen, is in de loop van de diverse edities geëvolueerd, en de groei van het aantal werknemers kan een effect van die veranderde perimeter zijn.

De izw's vertegenwoordigen nu **bijna 13% van de bezoldigde werkgelegenheid in ons land** (12,8% om precies te zijn). **Dit aandeel was nog nooit zo hoog sinds de invoering van de satellietrekening in 2001.** Het aandeel van de izw's in de totale werkgelegenheid bedroeg 9,6% in 2001,²⁵ 11,1% in 2009 en 12,6% in 2017,²⁶ en 12,4% in 2019.

Gemiddelde grootte van de izw's

Een izw telt gemiddeld 18,6 bezoldigde werknemers (in hoofdberoep) (zie tabel 6 hieronder). De gemiddelde grootte van een izw hangt sterk af van de bedrijfstak waarin ze actief is. De tak Kunsten, amusement en recreatie bestaat voornamelijk uit micro-izw's (gemiddeld twee werknemers in hoofdberoep per izw), terwijl **de bedrijfstak Menselijke gezondheidszorg gemiddeld organisaties telt met 185 bezoldigde werknemers in hoofdberoep.** De izw's die actief zijn in Maatschappelijke dienstverlening en in Landbouw en industrie tellen gemiddeld 45-50 werknemers. De gemiddelde izw in de dienstensector telt iets meer dan tien bezoldigde werknemers. De gemiddelde grootte neemt geleidelijk toe (in 2009 ging het nog om 16 werknemers).

Tabel 6: Gemiddelde grootte van de izw's, in gemiddeld aantal bezoldigde werknemers per bedrijfstak (2023)

	Bezoldigd werk. 2023 (eenheden)	Aantal izw's	Bezoldigd werk / izw (gemiddeld per bedrijfstak)
Landbouw en industrie	13.380	289	46,3
Diensten	67.250	5.116	13,1
Onderwijs	12.693	2.001	6,3
Menselijke gezondheidszorg	172.171	931	184,9
Maatschappelijke dienstverlening	210.569	4.256	49,5
Kunsten, amusement en recreatie	16.095	7.940	2,0
Overige diensten	44.090	8.325	5,3
Totaal	536.247	28.858	18,6

2.1.2 Gewerkte uren en lonen

De dynamiek van de werkgelegenheidscreatie hoeft niet noodzakelijk samen te vallen met een vergelijkbare dynamiek in het aantal gewerkte uren, aangezien we het hier hebben over het aantal werknemers en niet over voltijdse equivalenten. In dit luik worden deze ontwikkelingen geanalyseerd, evenals die van de lonen.

Het eerste analyseniveau betreft het macroniveau, waarin we de algemene dynamiek analyseren in het superaggregaat van de bijna 29.000 izw's (eerste luik). Het tweede analyseniveau is dat van de individuen: de bezoldigde werknemers (tweede luik).

Evoluties op het niveau van het superaggregaat van de 29.000 izw's

Op dit eerste analyseniveau kijken we naar het totale superaggregaat van de zowat 29.000 izw's, dat we vergelijken met de rest van de economie wat betreft de ontwikkeling van het aantal werknemers, het aantal gewerkte uren en het loonvolume in de periode 2019–2023. We analyseren dus de drie evoluties in de tijd (de extra werkgelegenheidscreatie, het aantal gewerkte uren en de extra lonen), niet het nettovolume (zie grafiek 10 hieronder).

Dit zijn **de drie belangrijkste vaststellingen** voor deze periode:

Bijna 1 op de 4 van de netto toename van de bezoldigde werkgelegenheid tussen 2019 en 2023 kwam voor rekening van de izw's. Over deze periode nam de bezoldigde werkgelegenheid bij de izw's met bijna 33.000 toe, tegenover bijna 110.000 in de rest van de economie.

Bijna 1 op de 5 nieuw gecreëerde werkuren werd tussen 2019 en 2023 gerealiseerd in de izw's. De gecumuleerde toename bedraagt meer dan 45.000 gewerkte uren in de izw's, vergeleken met bijna 185.000 gewerkte uren in de rest van de economie.

1 op de 5 euro in extra lonen werd tussen 2019 en 2023 gerealiseerd in de izw's, in vergelijking met de economie als geheel. De gecumuleerde extra lonen vertegenwoordigen bijna 3 miljard euro aan extra lonen in de izw's, vergeleken met bijna 11 miljard euro extra lonen in de rest van de economie.

De izw's presteren aanzienlijk beter dan de rest van de economie, zowel wat betreft het creëren van bezoldigde werkgelegenheid (1 op de 4 nieuwe werknemers voor organisaties die in 2023 minder dan 5% van het bbp vertegenwoordigen) als wat betreft de creatie van nieuwe werkuren (1 op de 5).

²⁴ Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank (2020) Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België. Editie 2020, Grafiek 5 p. 34.

²⁵ INR – CES – NBB (2001) De satellietrekening van instellingen zonder winstoogmerk 2000 – 2001. Instituut voor de Nationale Rekeningen, Centrum voor Sociale Economie en Nationale Bank van België. p. 23.

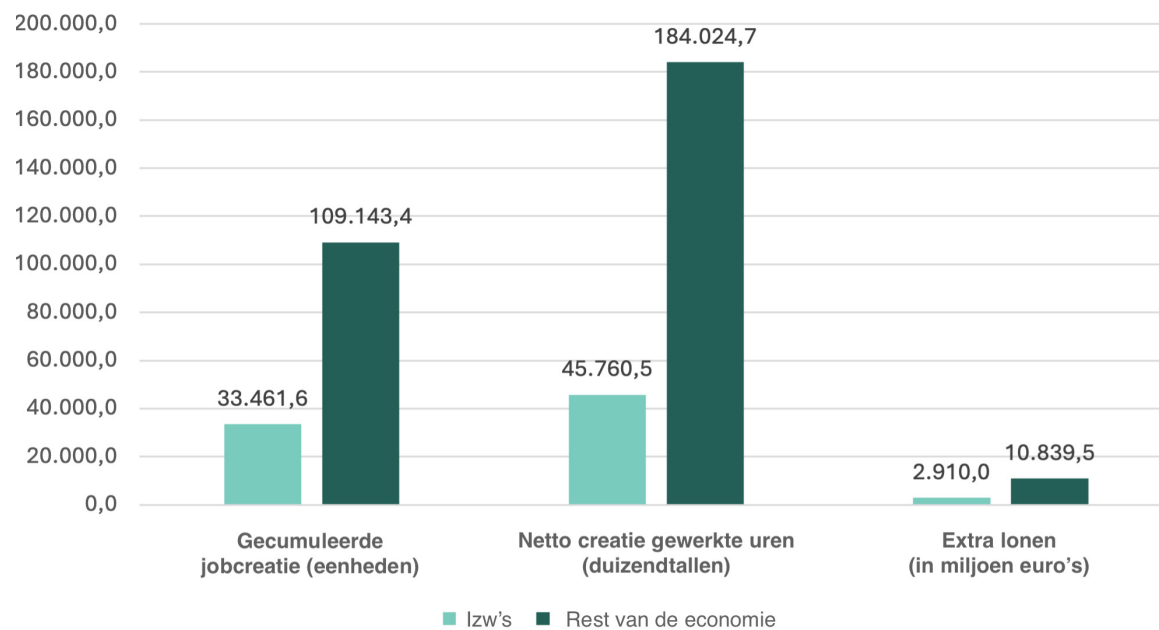
²⁶ Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank (2020) Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België. Editie 2020, Grafiek 5 p. 34.

Wat betreft de verhouding van de creatie van extra lonen (1 op de 5 euro): die ligt hoger dan het aandeel van de totale lonen van de izw's ten opzichte van de totale lonen in de hele economie (10,3%, ofwel 1 op de 10).

Deze creatie van extra lonen tussen 2019 en 2023 brengt de **totale lonen van de izw's op 30,1 miljard euro, waarvan 6,4 miljard aan sociale bijdragen**. Het aandeel van de werkgeversbijdragen van de izw's in het totaal van de werkgeversbijdragen stijgt van 8,4 naar 8,8%.

Met andere woorden: **bijna 1 op de 11 euro aan werkgeversbijdragen in ons land wordt betaald door izw's**.

Grafiek 10: Vergelijkende evolutie van de groei in werkgelegenheid, gewerkte uren en lonen in de izw's en in de rest van de economie (gecumuleerd 2019-2023).

Analyse op individueel niveau: werknemers

Het tweede analyseniveau is het individuele niveau. Het analyseert het **gemiddelde aantal gewerkte uren per werknemer**. Bij deze indicator gaat het om een schatting waarbij de eigenheid van izw's niet volledig in rekening wordt gebracht.²⁷

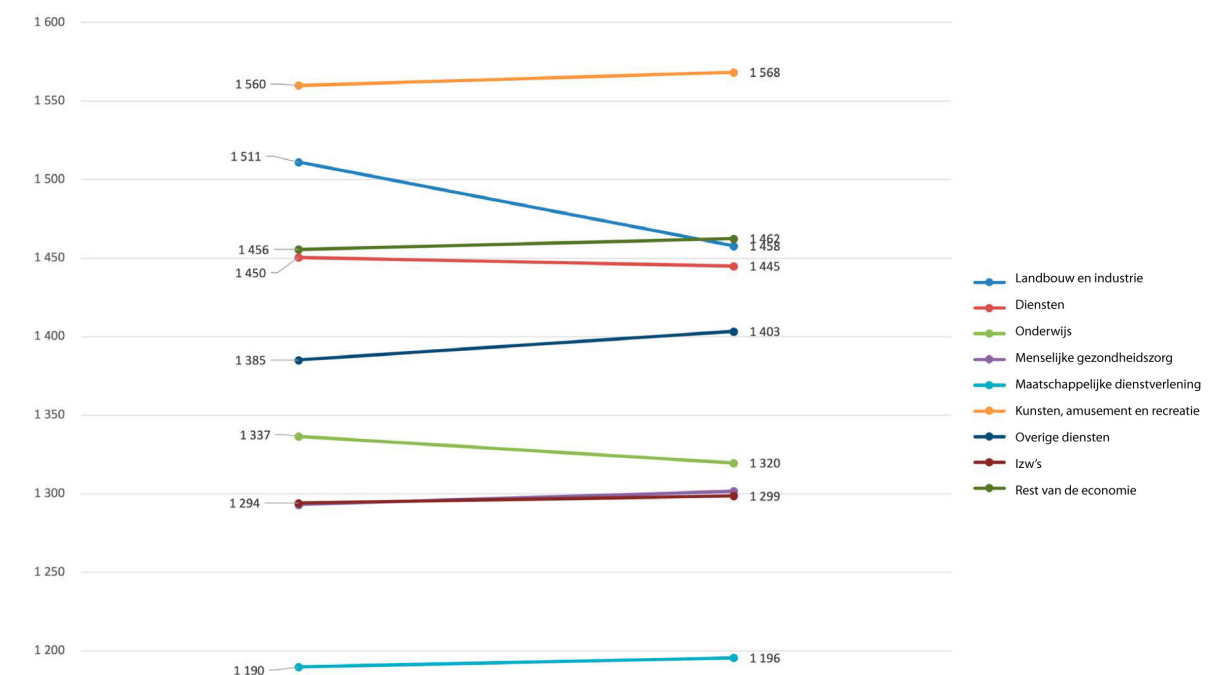
Soms wordt het gemiddelde aantal gewerkte uren van bezoldigde werknemers in de izw's vergeleken met dat in de rest van de economie. Hieruit blijkt dat er **in de izw's minder uren worden gewerkt dan in de rest van de economie** (1.299 uur tegenover 1.462 in 2023, oftewel 11% minder). Deze redenering op het niveau van het superaggregaat van de bijna 29.000 izw's, met meer dan 500.000 bezoldigde werknemers, verhult echter grote sectorale verschillen, die een zorgvuldige analyse verdienen, aangezien ze voor deze indicator significanter zijn dan de verschillen die op het niveau van het superaggregaat van de izw's kunnen worden vastgesteld.

²⁷ De berekeningsmethode volgt de classificaties die eigen zijn aan de nationale rekeningen. Wat betreft de izw's die deel uitmaken van de sector van de niet-financiële vennootschappen (meer dan de helft van de entiteiten in de populatie van de satellietrekening van de izw's), wordt het werkvolume berekend op basis van, voor elke bedrijfstak, hetzelfde gemiddelde aantal uren per werknemer voor de sector in zijn geheel, verenigingen en andere vennootschappen (niet izw's) samen, aangezien de verwerking in de nationale rekeningen op dit niveau gebeurt (sector/bedrijfstak). Voor de izw's die zijn ingedeeld in de sector van de izw's ten behoeve van huishoudens, wordt daarentegen wel specifiek rekening gehouden met individuele gegevens over de gewerkte uren.

Binnen de izw's **loopt het gemiddelde aantal gewerkte uren per bedrijfstak inderdaad sterk uiteen**: het varieert van 1.196 uur in 2023 voor Maatschappelijke dienstverlening (-8% ten opzichte van het algemene gemiddelde van de izw's, ofwel 1.299 uur) tot 1.568 uur in de bedrijfstak Kunsten, amusement en recreatie (+21% ten opzichte van het algemene gemiddelde). Het gemiddelde aantal gewerkte uren in deze bedrijfstak ligt overigens boven het niveau van de indicator in de rest van de economie (1.462 uur), wat een anomalie lijkt. Dit moet a priori worden gezien als een effect van de methodologie: men vergelijkt het totale aantal gewerkte uren met het werk in hoofdberoep. Bijgevolg zal in een bedrijfstak waar er meer sprake is van meer werk in bijberoep, de werkgelegenheid lager liggen, wat het gemiddelde aantal uren per werknemer doet stijgen. Het is mogelijk dat de bedrijfstak Kunsten, amusement en recreatie meer werknemers in bijberoep in dienst heeft dan de andere takken. Dit vergt een grondige analyse. Net zo zou het interessant zijn om de gewerkte uren in elke bedrijfstak te vergelijken voor de izw's en niet-izw-vennootschappen.

Bovendien is het aantal gewerkte uren per werknemer tussen 2019 en 2023 uiterst stabiel gebleven als we alle izw's samennemen (+4,6 uur in vier jaar). De evoluties zijn echter aanzienlijk in bepaalde bedrijfstakken: er is een **daling van 50 uur in Landbouw en industrie, en van 17 uur in Onderwijs**, maar er is een **stijging van 18 uur in de Overige diensten** en van 5 tot 8 uur in de andere bedrijfstakken. Grafiek 11 hieronder visualiseert deze ontwikkelingen.

Grafiek 11: Evolutie van het aantal gewerkte uren per werknemer in de izw's, per bedrijfstak, voor het geheel van de izw's en voor de rest van de economie (2019-2023)

2.2. Demografie van de izw's en toegevoegde waarde per bedrijfstak

In dit luik belichten we de 'demografie van de izw's' aan de hand van de variabele 'aantal izw's'. De gegevens moeten in samenhang met de gebruikelijke macro-economische gegevens (o.a. werkgelegenheid en toegevoegde waarde) worden bekeken.

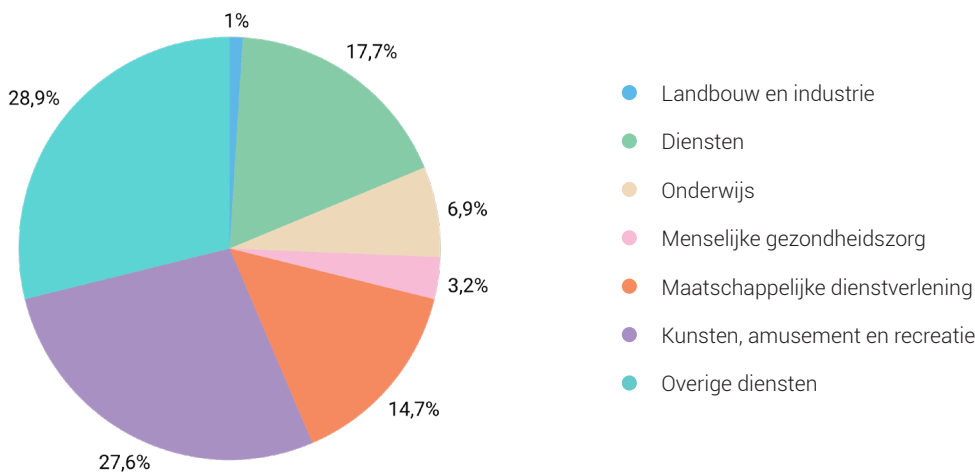
2.2.1 Demografie van de izw's per bedrijfstak

Uit de demografische verdeling van de 29.000 Belgische izw's blijkt dat het grootste aantal izw's voornamelijk actief is in drie grote bedrijfstakken:

- 1. De dienstensector in brede zin** is goed voor bijna één op de twee izw's (46,6%) als we de groepen Diensten (17,7% van de izw's) en Overige diensten (28,8%) bij elkaar optellen. Dit komt neer op meer dan 13.000 izw's. 'Diensten' omvat de handel, de horeca, transport en de vastgoedsector (5.116 organisaties in 2023). Meer dan een op de vier izw's (28,8% om precies te zijn) is actief in Overige diensten, wat neerkomt op meer dan 8.000 organisaties. De belangrijkste bedrijfstak in deze groep is Activiteiten van verenigingen. Die omvat vakbonden, politieke partijen, beroepsgroepen, religieuze organisaties, jeugdverenigingen, verenigingen en bewegingen voor volwassenen, verenigingen voor gezondheidspreventie, milieu- en mobiliteitsverenigingen enz.
- 2. Kunsten, amusement en recreatie** is de hoofdactiviteit van meer dan één op de vier izw's (27,5% om precies te zijn), wat neerkomt op bijna 8.000 organisaties.
- 3. Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening**, twee groepen die we samennemen, vertegenwoordigen bijna één op de vijf izw's (18%), ofwel meer dan 5.000 organisaties. Hieronder vallen het Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen, maar ook woonzorgcentra, residentiële zorgdiensten voor mensen met een beperking en opvangtehuizen voor mensen in moeilijkheden, opvang- en beschermingscentra voor mensen in moeilijkheden, dienstverlening voor vluchtelingen en activiteiten die te maken hebben met bezoek aan ouderen of zieken.

Deze verdeling van het aantal izw's per bedrijfstak wijkt sterk af van de hierboven gepresenteerde verdeling van de werkgelegenheid per tak. Daaruit bleek dat de bedrijfstakken die instaan voor de grootste werkgelegenheidscreatie de zorgsectoren zijn (Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening).

Grafiek 12: Verdeling van de izw's per bedrijfstak in 2023

Een opvallende evolutie is de toename van het aantal izw's in de periode 2019-2023, met meer dan 700 nieuwe entiteiten. De groei doet zich vooral voor in de bedrijfstakken Kunsten, amusement en recreatie (+352) en Onderwijs (+249), terwijl er in Maatschappelijke dienstverlening sprake is van een daling met 142 entiteiten.

Tabel 7: Evolutie van het aantal organisaties per bedrijfstak (2019-2023)

	2019	2023
Landbouw en industrie	245	289
Diensten	5.205	5.116
Onderwijs	1.752	2.001
Menselijke gezondheidszorg	881	931
Maatschappelijke dienstverlening	4.398	4.256
Kunsten, amusement en recreatie	7.588	7.940
Overige diensten	8.089	8.325
Totaal	28.158	28.858

2.2.2 Verdeling en genereren van toegevoegde waarde in de izw's per bedrijfstak

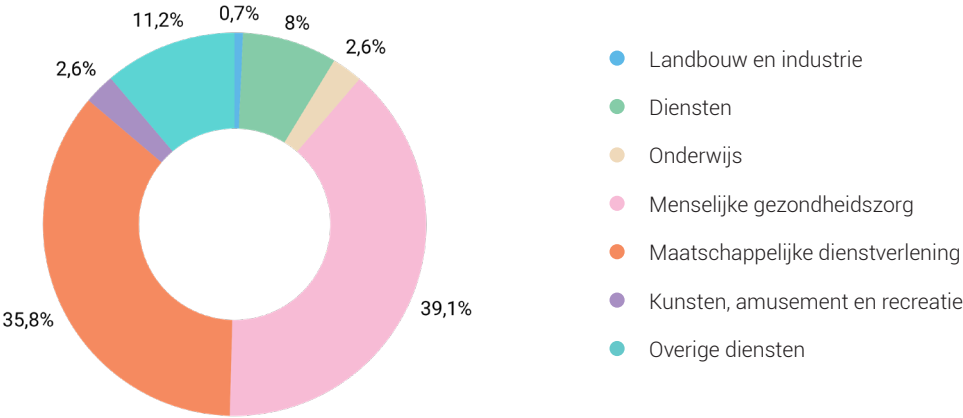
Twee bedrijfstakken, Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening, zijn goed voor driekwart van de toegevoegde waarde die door alle izw's samen wordt gegenereerd (zie grafiek 13 en tabel 8 hieronder).²⁸

- 1. De tak Menselijke gezondheidszorg is goed voor bijna 40% van de bruto toegevoegde waarde van alle izw's**, terwijl deze bedrijfstak qua aantal organisaties slechts iets meer dan 3% vertegenwoordigt. **Elke izw in deze tak genereert gemiddeld bijna 12 miljoen euro bruto toegevoegde waarde, ofwel twaalf keer meer dan de gemiddelde bruto toegevoegde waarde van alle izw's samen (978.000 euro)**. Dat is niet verrassend als men bedenkt dat deze categorie de ziekenhuizen (met uitzondering van de openbare ziekenhuizen), medische huizen en gezondheidscentra omvat.
- 2. Maatschappelijke dienstverlening vertegenwoordigt meer dan 35% van de totale toegevoegde waarde van de izw's**. In deze groep zorgt het zeer grote aantal organisaties ervoor dat dit aandeel zo groot is. De gemiddelde bruto toegevoegde waarde is hier namelijk aanzienlijk lager (bijna 2,4 miljoen euro per organisatie).

Deze twee bedrijfstakken vertegenwoordigen echter minder dan 20% van het totale aantal izw's. Dat illustreert het grote verschil tussen het aantal organisaties in een bedrijfstak en de toegevoegde waarde die door deze bedrijfstak wordt gegenereerd.

²⁸ De toegevoegde waarde meet de economische rijkdom die door een organisatie wordt gecreëerd door van haar productie (die doorgaans wordt geëvalueerd op basis van haar omzet) al haar intermediair verbruik (goederen en diensten die bij derden worden aangekocht) af te trekken. Conventioneel wordt de niet-marktproductie geëvalueerd op basis van de som van de productiekosten en komt de toegevoegde waarde van deze productie nagenoeg neer op de lonen van de betaalde werknemers.

Grafiek 13: Verdeling van de toegevoegde waarde van de izw's in 2023, per bedrijfstak

De toegevoegde waarde van de izw's is tussen 2019 en 2023 jaarlijks met gemiddeld 1,2% gestegen (zie tabel 8). Ze varieert per bedrijfstak: de twee zorgsectoren, die zoals bekend zwaar wegen, leggen een sterkere gemiddelde groei aan de dag (1,4% in Menselijke gezondheidszorg en 2,5% in Maatschappelijke dienstverlening), terwijl Landbouw en industrie op dit vlak een krimp vertonen (- 7,2%), net als Diensten (- 3,4%) en Kunsten, amusement en recreatie (- 5,8%).

Deze gemiddelde jaarlijkse groei met 1,2% is laag in vergelijking met de aanhoudende gemiddelde jaarlijkse groei van 3,5% die er al was tijdens de periode waarop het vorige rapport betrekking had (2009-2017). Geen enkele sector kende in die periode een krimp.

Tabel 8: Genereren van toegevoegde waarde in de diverse bedrijfstakken (bruto toegevoegde waarde, gemiddelde bruto toegevoegde waarde per izw en jaarlijkse gemiddelde groei van de toegevoegde waarde)

Activiteiten	Aantal izw's in 2023 (eenheden)	Bruto toegevoegde waarde (in miljoen euro's)	Gem. bruto toegevoegde waarde per izw (in miljoen euro's)	Gem. jaarlijkse groei (2019-2023)	Verdeling
Landbouw en industrie	289	198	687	-7,2%	0,7 %
Diensten	5.116	2.270	444	-3,4%	8,0 %
Onderwijs	2.001	733	366	4,1%	2,6 %
Menselijke gezondheidszorg	931	11.043	11.861	1,4%	39,1 %
Maatschappelijke dienstverlening	4.256	10.104	2.374	2,5%	35,8 %
Kunsten, amusement en recreatie	7.940	734	92	-5,8%	2,6 %
Overige diensten	8.325	3.149	378	2,4%	11,2 %
TOTAAL	28.858	28.231	978	1,2%	100,0 %

2.2.3 Relatief gewicht van de izw's in de belangrijkste bedrijfstakken

De izw's genereren een aanzienlijke toegevoegde waarde in diverse economische bedrijfstakken. In drie takken vertegenwoordigen de izw's meer dan 40% van de toegevoegde waarde. Het gaat om Maatschappelijke dienstverlening, Menselijke gezondheid en Overige diensten. In Maatschappelijke dienstverlening bedraagt het relatieve aandeel van de izw's 75%. Dit aandeel, dat over de periode heen relatief stabiel is (74,1% in 2019 en 75,4% in 2023), mag niet verhullen dat hun relatieve aandeel sinds 2009 merkbaar is gedaald, aangezien het toen nog meer dan 80% bedroeg.

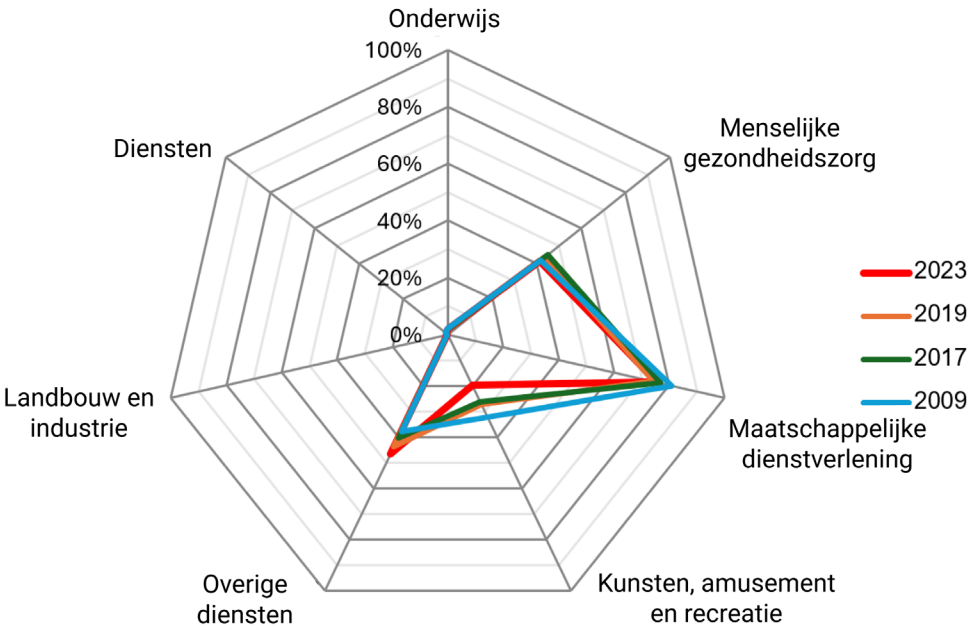
In Menselijke gezondheidszorg is het aandeel van de izw's tussen 2009 en 2017 gestegen – tot 45% in dat jaar – maar sindsdien neemt het geleidelijk af (43,6% in 2019 en 41,5% in 2023).

In Kunsten, amusement en recreatie neemt het relatieve aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde sinds 2009 gestaag af (± 32% in 2009, ± 26% in 2017, 26,7% in 2019 en 19,9% in 2023). De daling is zeer duidelijk in de periode die we hier in beschouwing nemen (- 6,8 procentpunten tussen 2019 en 2023).

Het aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde van Overige diensten neemt daarentegen toe: van ongeveer 40% in de periode 2009-2017 stijgt het naar 46,8% in 2023.

De bijdrage van de izw's aan de toegevoegde waarde van andere bedrijfstakken is marginaal: minder dan 2% in Onderwijs (exclusief plichtonderwijs), 0,8% in Diensten en 0,2% in Landbouw en industrie.

Grafiek 14: Aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde van de economie als geheel, volgens de bedrijfstakken (2009 tot 2023)

De brutogegevens staan te lezen in tabel 9.

Tabel 9: Genereren van toegevoegde waarde door de izw's, en relatief gewicht van de izw's in de toegevoegde waarde (2019-2023)

	Toegevoegde waarde in 2019 (in miljoen euros)		Toegevoegde waarde in 2023 (in miljoen euro's)		Relatief gewicht izw's in toegevoegde waarde	
	IZW	Totaal (S.1)	IZW	Totaal (S.1)	2019	2023
Landbouw en industrie	267	113.137	198	121.925	0,2%	0,2%
Diensten	2.607	275.416	2.270	294.797	0,9%	0,8%
Onderwijs	624	34.921	733	37.838	1,8%	1,9%
Menselijke gezondheidszorg	10.462	23.986	11.043	26.627	43,6%	41,5%
Maatsch. Dienstverlening	9.146	12.350	10.104	13.399	74,1%	75,4%
Kunsten, amusement en recreatie	932	3.485	734	3.683	26,7%	19,9%
Overige diensten	2.859	6.532	3.149	6.728	43,8%	46,8%
Overheidsadministratie	-	37.441	-	40.138	-	-
Totaal	26.898	507.268	28.231	545.134	5,3%	5,2%

2.3 Uitgaven van de izw's

De gedetailleerde beschrijving van de uitgaven van de izw's is verre van een abstracte boekhoudkundige exercitie. Ze maakt het mogelijk om bepaalde belangrijke verschillen tussen izw's en andere economische organisaties die niet onder publiek toezicht staan²⁹ te analyseren en te illustreren. Die laatste worden in dit rapport ‘vennootschappen’ of ‘niet-izw-organisaties’ genoemd.

2.3.1 Lopende uitgaven van de izw's

De lopende uitgaven in de nationale rekeningen

De lopende uitgaven kunnen in twee categorieën worden opgesplitst: enerzijds de productiekosten, die bestaan uit de aankoop van intermediaire goederen en diensten, lonen, afschrijvingen (of verbruik van vast kapitaal) en nettobelastingen (na aftrek van productiesubsidies). Anderzijds zijn er de overige lopende uitgaven: de lopende overdrachten, de inkomsten- en vermogensbelastingen, alsook de betalingen van inkomsten uit vermogen (vooral betalingen van interest en, in voorkomend geval, van dividenden en pachtgelden voor grond).

De vergelijkende analyse van de lopende uitgaven van de izw's ten opzichte van die van andere organisaties wordt weergegeven in tabel 10 hieronder. Hieruit kunnen diverse conclusies worden getrokken.

Ten eerste **maken de productiekosten van de izw's in 2023 meer dan 95 % van hun uitgaven uit**. Dat is bijna 9 procentpunten meer dan bij niet-financiële vennootschappen.

²⁹ Hiermee worden niet-izw-vennootschappen bedoeld die zijn ingedeeld in sector S.11. Daarin worden niet-financiële ondernemingen ondergebracht.

Dit verschil is in de eerste plaats te verklaren door het feit dat de izw's zeer lage uitgaven hebben voor **'betaalde inkomsten uit vermogen'** (d.w.z. de vergoeding voor het gebruik van andermans eigendom):³⁰ 1,6% van hun lopende uitgaven in 2023, tegenover 11% bij de andere organisaties.

Dit komt voornamelijk doordat **izw's hun investeerders niet vergoeden door dividenden uit te keren**.

Dit geldt niet voor vennootschappen (met uitzondering van izw's), die in 2023 7% van hun lopende uitgaven, oftewel 67,3 miljard euro, aan het uitkeren van dividenden hebben besteed. Dit bedrag van 67,3 miljard euro omvat niet de dividenden van financiële vennootschappen, maar wel de uitkeringen aan holdingmaatschappijen, aan buitenlandse moedermaatschappijen (in het geval van dochterondernemingen van transnationale concerns), betalingen van managementvennootschappen aan hun directie (valorisatie van het werk en deling in de winst), en schattingen inzake de 'niet-waargenomen' economie (illegale/'zwarte' economie, ondergrondse economie, informele economie (Zie de tabellen 10 en 11.)

Tot slot: **de izw's keren minder inkomsten uit aan andere vormen van vermogensinkomsten, met uitzondering van dividenden** (1,6% tegenover 4%).³¹ Dit kan duiden op een lager kredietgebruik en/of lagere huurbetalingen.

In de tweede plaats is er een interessante tendens waarneembaar: **de stijging van de inkomens uit vermogen door de niet-izw-vennootschappen** (8,3% van de lopende uitgaven in 2017, 9,2% in 2019 en 11% in 2023).

In de derde plaats is het opvallend dat **het aandeel van de uitgekeerde lopende overdrachten bij de izw's drie keer groter is dan bij de uitgaven van niet-financiële vennootschappen (exclusief izw's) (2,1% tegenover 0,6%)**. De izw's besteden dus een groter deel van hun uitgaven aan giften dan de niet-izw's. Dit geldt met name voor stichtingen die giften toekennen. Opgemerkt moet worden dat **het aandeel van deze overdrachten bij de izw's** lichtjes daalt (2,3% in 2017, 2,2% in 2019, 2,1% in 2023).

Tabel 10: Structuur van de lopende uitgaven van de izw's in vergelijking met de andere vennootschappen (in % van het totale aantal lopende uitgaven)

	IZW's			Niet-fin. vennootsch. (met uitz. van izw's)			Delta		
	2017	2019	2023	2017	2019	2023	2017	2019	2023
Productiekosten	94,9%	95,9%	95,3%	88,8%	88,1%	86,3%	6,1%	7,8%	8,9%
Uitgekeerde inkomsten vermogen	0,9%	0,6%	1,6%	8,3%	9,2%	11,0%	-7,4%	-8,6%	-9,3%
p.m. zonder uitgekeerde dividenden	0,9%	0,6%	1,6%	2,0%	1,8%	4,0%	-1,1%	-1,2%	-2,4%
Lopende overdrachten	2,3%	2,2%	2,1%	0,6%	0,5%	0,6%	1,7%	1,7%	1,5%
Belastingen/sociale bijdragen	1,9%	1,2%	1,0%	2,4%	2,1%	2,1%	-0,5%	-0,9%	-1,1%
Totale lopende uitgaven	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%			

Opmerking: p.m. staat voor 'pro memoria' (ter herinnering); deze regel is een deel van de vorige regel en wordt niet meegenomen in de algemene berekeningen in de tabel.

³⁰ Inkomsten uit vermogen (D.4) zijn "de inkomsten die eigenaren van financiële activa en natuurlijke activa ontvangen wanneer zij deze ter beschikking stellen aan andere institutionele eenheden". De inkomsten die moeten worden betaald voor het gebruik van een financieel actief worden 'investeringsinkomsten' genoemd, terwijl die voor een natuurlijk actief 'huurinkomsten' heten. Inkomsten uit vermogen komen overeen met de som van de investerings- en de huurinkomsten. Bron: Eurostat (2013) Europees systeem van rekeningen, ESR 2010. https://www.nbb.be/doc/dq/f_pdf_dq/ks_02_13_269_fr.pdf. Met andere woorden: het gaat om interest (maar niet om bankdiensten), pacht- en huurgelden voor natuurlijke activa (bv. gronden, maar geen gebouwen, aangezien dit aankopen van diensten zijn) en dividenden.

³¹ Met andere woorden: 4% van de inkomsten uit vermogen die door (niet-financiële) vennootschappen wordt uitgekeerd, bestaat niet uit dividenden.

Tabel 11: Productiekosten bij de izw's in vergelijking met het geheel van niet-financiële vennootschappen (2019-2023)

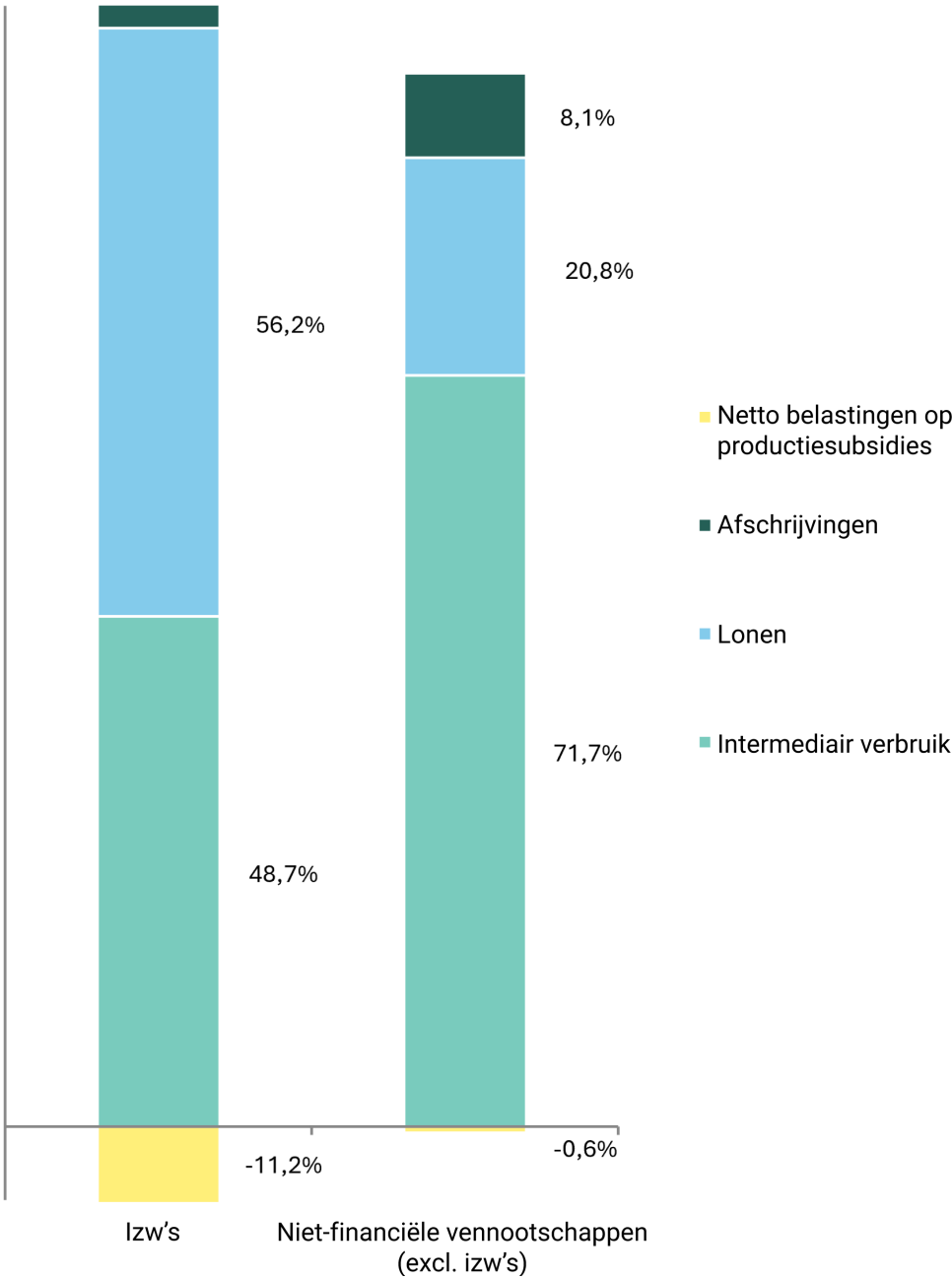
In miljoen euro's (constante prijzen, basisjaar 2023)	2019		2023	
	IZW's	Vennootschappen	IZW's	Vennootschappen
Intermediair verbruik	23.884	579.607	26.129	626.500
Uitgekeerde inkomsten vermogen	330	81.955	909	107.150
p.m. uitgekeerde dividenden	-	65.374	-	67.296
Lopende overdrachten	1.127	5.612	1.188	7.445
Belastingen/sociale bijdragen	618	19.603	568	20.643
Bezoldiging loontrekkenden	27.209	193.368	30.119	203.903
Verbruik vast kapitaal	3.018	64.554	3.382	70.808
Andere (netto) belastingen op de productie	-5.308	-9.802	-6.000	-10.680
Totale productiekosten	50.879	934.898	56.295	1.025.770

2.3.2 Productiekosten van de izw's

In dit luik gaan we dieper in op de productiekosten, die de grootste post vormen in de lopende uitgaven van izw's en vennootschappen.

De productiekosten bestaan uit intermediair verbruik, lonen, afschrijvingen en nettobelastingen (na aftrek van productiesubsidies). Grafiek 15 hieronder illustreert de grote verschillen tussen de izw's en de niet-izw's. Tabel 12 brengt een gedetailleerd overzicht van de productiekosten van de izw's, uitgesplitst per bedrijfstak.

Grafiek 15: Samenstelling van de productiekosten van de izw's in 2023, in vergelijking met de niet-financiële vennootschappen (niet-izw's) (in % van de totale productiekosten)

Dit zijn de belangrijkste vaststellingen:

- Meer dan de helft van de productiekosten van de izw's bestaat uit de bezoldigingen van de werknemers** (56,2%). Dit aandeel varieert in de loop van de tijd relatief weinig (een daling van 1,4 procentpunt ten opzichte van 2017). Als we ze als één geheel beschouwen, zijn de izw's dubbel zo arbeidsintensief dan niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn. Deze manier van kijken geeft echter een vertekend beeld van de werkelijkheid, omdat **de verschillen tussen bedrijfstakken zeer groot zijn**. Het aandeel van de bezoldigingen van betaalde werknemers varieert van 40% in de takken Kunst, amusement en recreatie, tot bijna 83% in Maatschappelijke dienstverlening (zie tabel 12). Er moet ook worden opgemerkt dat arbeid die wordt geleverd door onderaannemers of zelfstandigen, wordt opgenomen in de intermediaire aankopen van goederen en diensten, niet in de loonkosten van betaalde werknemers.
- Het intermediair verbruik** van de izw's ligt lager dan dat van vennootschappen (48,7% van de productiekosten tegenover 71,7%).³²
- De afschrijvingskosten** maken een kleiner deel uit van de productiekosten bij de izw's: 6,3% tegenover 8,1% bij ondernemingen. Ook hier speelt de bedrijfstak een grotere rol dan het statuut van de organisatie. De izw's die actief zijn in de bedrijfstak Landbouw en industrie, en ook in Diensten, besteden hieraan respectievelijk 14% en 8,7%, wat hoger ligt dan het gemiddelde van de afschrijvingskosten bij vennootschappen.
- Het saldo van de **belastingen minus de productiesubsidies** is negatief voor de izw's (11,2 %). Dit betekent dat de **izw's meer productiesubsidies ontvangen dan dat ze aan belasting op de productie betalen**.
- Dat is een evidente vaststelling: izw's krijgen subsidies voor de taken die ze uitvoeren**. Dit weerspiegelt grotendeels de manier waarop onze samenleving is georganiseerd, waarbij de Staat izw's financiert in plaats van de openbare dienstverlening uit te breiden. De grootste bedragen zijn te vinden in de bedrijfstakken Maatschappelijke dienstverlening (-2,1 miljard euro in 2023, ofwel 35,6% van het totaal), Diensten (-1,6 miljard) en Menselijke gezondheidszorg (-1,1 miljard).
- Dit saldo is ook negatief voor alle ondernemingen samen (exclusief de izw's), namelijk**
- 4,68 miljard euro**. De vennootschappen ontvangen dus ook meer productiesubsidies dan ze aan productiebelasting betalen.
- Let wel: dit saldo moet worden bekeken in het licht van de gebruikte begrippen, aangezien het noch de volledige belastingsom, noch alle subsidies aan organisaties omvat (zie de kadertekst).

De productiebelasting na aftrek van productiesubsidies komt overeen met het saldo tussen de productiebelasting (D.29) en de productiesubsidies (D.39). Een negatief saldo geeft aan dat de productiesubsidies hoger zijn dan de productiebelasting.

Productiebelastingen zijn verplichte heffingen die door productie-entiteiten moeten worden betaald, ongeacht hun bedrijfsresultaat, op grond van hun productieactiviteit of van het gebruik van productiefactoren. Hieronder vallen met name de onroerende voorheffing, de motorrijtuigenbelasting en de belastingen op vervuilende emissies die voortvloeien uit productieactiviteiten.

Productiesubsidies zijn lopende overdrachten die door de overheden aan productie-entiteiten worden uitgekeerd. Ze bestaan voornamelijk uit werkgelegenheidssubsidies, zoals de sociale Maribel, aftrekposten op de bedrijfsvoorheffing, dienstencheques enz. Investeringssteun valt niet onder deze productiesubsidies.

Tabel 12: Samenstelling van de productiekosten van de izw's per bedrijfstak in 2023, in % van de totale productiekosten per bedrijfstak

	Intermediair verbruik	Bezoldiging loontrekkenden	Consumptie van vast kapitaal	Netto belastingen op productiesubsidies	Totaal
Landbouw en industrie	57,3%	73,0%	14,0%	-44,4%	100,0%
Diensten	62,7%	54,2%	8,7%	-25,7%	100,0%
Onderwijs	54,0%	54,2%	4,2%	-12,4%	100,0%
Menselijke gezondheidszorg	50,5%	47,6%	6,8%	-4,9%	100,0%
Maatschappelijke dienstverlening	28,5%	82,8%	5,9%	-17,3%	100,0%
Kunsten	71,1%	40,1%	4,4%	-15,6%	100,0%
Overige diensten	55,9%	44,3%	3,7%	-3,9%	100,0%
Totaal	48,7%	56,2%	6,3%	-11,2%	100,0%

De evolutie in de periode 2017-2023 laat een stijging zien in het verbruik van intermediaire goederen in de productiekostenstructuur van de izw's (+2,3 procentpunten), een daling van de loonkosten (-1,4 procentpunten) en een toename van het saldo van de overige belastingen, na aftrek van subsidies op de productie (van -10,3% naar -11,2%), terwijl de afschrijvingskosten stabiel blijven.

Het is moeilijk om in dit stadium conclusies te formuleren over de betekenis van deze evoluties op basis van deze twee jaarlijkse 'momentopnames' van de situatie, in een periode waarin de economie van ons land ingrijpende veranderingen heeft doorgemaakt.

³² Het intermediair verbruik (P2) omvat goederen en diensten die tijdens de productie als input worden gebruikt, met uitzondering van vaste activa waarvan het verbruik wordt geregistreerd als verbruik van vast kapitaal. De betrokken goederen en diensten worden tijdens het productieproces ofwel verwerkt, ofwel volledig verbruikt. Eurostat (2013) Europees systeem van rekeningen, ESR 2010. https://www.nbb.be/doc/dq/f_pdf_dq/ks_02_13_269_fr.pdf

2.3.3 Investeringsuitgaven van de izw's

De izw's hebben in 2023 meer dan 4,2 miljard euro in de Belgische economie geïnvesteerd.³³ Ter vergelijking: de investeringsuitgaven van de Belgische overheden³⁴ bedroegen 15,3 miljard euro in 2022,³⁵ terwijl die van de vennootschappen in 2023 85,3 miljard euro bedroegen (zie tabel 13).

Dit komt neer op een stijging van de investeringsuitgaven met 3,8% tussen 2019 en 2023 (tegen constante prijzen), te vergelijken met een stijging van 7,7% bij de vennootschappen (niet-financiële vennootschappen, exclusief izw's). Dit veel lagere investeringstempo dreigt op lange termijn effecten te sorteren (zie het slothoofdstuk van dit rapport).

Evolutie van de investeringen in de diverse bedrijfstakken

De izw's in de zorgsector (care) zijn de drijvende krachten achter de investeringen van de izw's. In de sector Menselijke gezondheidszorg waren ze in 2023 goed voor 45% van de investeringen van de izw's (bijna 2 miljard euro) en in Maatschappelijke dienstverlening voor 19% (800 miljoen euro). Samen zijn ze goed voor bijna twee derde van de investeringen van de izw's (zie tabel 13).

De sterke daling van de investeringen in deze twee 'locomotiefsectoren' tussen 2019 en 2023 is zorgwekkend. De izw's die actief zijn in Menselijke gezondheidszorg hebben in 2023 bijna 8% minder geïnvesteerd dan in 2019 (-160 miljoen euro) en in Maatschappelijke dienstverlening 6% minder (-53 miljoen euro). Daartegenover staat de opmerkelijke groei in Landbouw en industrie (>100%, ofwel + 70 miljoen) en in Diensten (41%, ofwel + 250 miljoen) en Onderwijs (42%, ofwel + 26 miljoen). Een beter begrip van deze evoluties zou nuttig zijn, met name door middel van een jaarlijkse follow-up om na te gaan of de cijfers van 2023 al dan niet worden bevestigd of weerlegd.

Tabel 13: Evolutie van de investeringsuitgaven van de izw's (2019-2023)

"Investeringsuitgaven (in miljoen euro's, constante prijzen 2023)"	2019	2023	Evolutie 2019-2023	Aandeel in het totaal 2023
Landbouw en industrie	68	141	106,5%	3,3%
Diensten	617	872	41,3%	20,3%
Onderwijs	63	89	42,0%	2,1%
Menselijke gezondheidszorg	2.090	1.930	-7,7%	45,0%
Maatschappelijke dienstverlening	854	801	-6,2%	18,7%
Kunsten, amusement en recreatie	156	131	-16,3%	3,0%
Overige diensten	280	322	14,8%	7,5%
Totaal van de izw's	4.129	4.286	3,8%	100,0%
S11+S15	83.341	89.580	7,5%	
Niet-financiële vennootschappen (excl. izw's)	79.212	85.293	7,7%	

33 Investeringsuitgaven zijn investeringen in machines, software en gebouwen – die 'activa' worden genoemd, hetzij materieel (die men kan aanraken, zoals machines), hetzij immaterieel (die men niet kan aanraken, zoals onderzoek). Financiële activa maken geen deel uit van deze investeringsuitgaven.

34 Meer bepaald de bruto-investeringen in vast kapitaal (GFCF, Gross Fixed Capital Formation) van de diverse overheden.

35 Hoge Raad van Financiën (2024) Stand van zaken van de overheidsinvesteringen in België. Verslag van de Studiecommissie voor overheidsinvesteringen. 2024. p. 13.

Evolutie van de kapitaalintensiteit

De izw's hebben in 2023 gemiddeld bijna 8.000 euro per bezoldigde werknemer geïnvesteerd. Dit vertegenwoordigt de 'kapitaalintensiteit', die de investeringsuitgaven per bezoldigde werknemer weergeeft. Ze is sterk afhankelijk van de bedrijfstak en bedraagt 3.800 euro in Maatschappelijke dienstverlening en 13.000 euro in Diensten (zie tabel 14).

De gemiddelde kapitaalintensiteit van de izw's is tussen 2019 en 2023 met 2,7% gedaald bij constante prijzen (basisjaar 2023), wat neerkomt op een daling van gemiddeld 200 euro per werknemer, voor meer dan 500.000 bezoldigde werknemers in de izw's. Deze daling staat in contrast met de stijging van 3,5% van de kapitaalintensiteit in de vennootschappen (niet-financiële vennootschappen exclusief izw's), en dat voor meer dan vier miljoen werknemers.³⁶

De kapitaalintensiteit van izw's is historisch gezien aanzienlijk lager dan die van niet-financiële vennootschappen (8.000 tegenover 33.400 euro per bezoldigde werknemer in 2023).³⁷ Het verschil in kapitaalintensiteit neemt toe: de kapitaalintensiteit van de izw's bedroeg 26% van die van vennootschappen in 2017, 25% in 2019 en nog maar 24% in 2023.

Ook een vergelijking per bedrijfstak zou wenselijk zijn, maar valt buiten het bestek van dit rapport, al zou dit een beter inzicht in de diverse dynamieken opleveren.

Tabel 14: Kapitaalintensiteit van de izw's per bedrijfstak, in vergelijking met de vennootschappen (2019-2023)

Kapitaalintensiteit (in euro's per bezoldigde werknemer, constante prijzen, basisjaar 2023)	2019	2023	Evolutie 2019-2023
Landbouw en industrie	5.246	10.571	101,5%
Diensten	9.693	12.960	33,7%
Onderwijs	5.592	6.944	24,2%
Menselijke gezondheidszorg	13.023	11.210	-13,9%
Maatschappelijke dienstverlening	4.291	3.801	-11,4%
Kunsten, amusement en recreatie	10.499	8.112	-22,7%
Overige diensten	6.828	7.262	6,4%
Totaal van de izw's	8.202	7.983	-2,7%
S11+S15	28.170	28.973	2,9%
Niet-financiële vennootschappen (zonder de izw's)	32.265	33.385	3,5%
Kloof tussen izw's en niet-financiële vennootschappen (zonder de izw's)	25%	24%	

Tabel 15: Investeringsuitgaven en kapitaalintensiteit van de izw's en de niet-financiële vennootschappen in 2023

	Investeringsuitgaven (in miljoen euro's)	Bezoldigd werk in izw's (in duizendtallen)	Kapitaalintensiteit (in euro's per bezoldigde werknemer)
IZW's	4.286	537	7.983
Niet-financiële vennootschappen (zonder de izw's)	85.293	2.555	33.385

36 Het is nuttig op te merken dat de toepassing van gespecialiseerde deflatoren hier de analyse zou verfijnen.

37 Bij 'investeringen' worden alle uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling (R&D) meegerekend; die zijn bij de izw's zeer beperkt, terwijl ze bij bepaalde vennootschappen aanzienlijk kunnen zijn, wat bijdraagt aan het waargenomen verschil.

2.4 Middelen van de izw’s

De lopende middelen van de izw’s zijn enerzijds afkomstig uit de **marktproductie** (opbrengsten uit de verkoop van goederen en diensten) en anderzijds uit **lopende overdrachten** (giften, bepaalde subsidies enz.).³⁸ De lopende middelen van alle izw’s samen die onder de satellietrekening vallen, bedroegen 55,4 miljard euro in 2023, tegenover 51,5 miljard euro in 2019 (constante prijzen, basisjaar 2023).

Het is de **relatieve samenstelling van deze middelen** die ons meer interesseert dan hun absolute waarde. Uit onderstaande tabel blijkt dat de samenstelling van de lopende middelen van de izw’s sterk varieert van de ene bedrijfstak tot de andere:

- De **middelen afkomstig van bedrijven, non-profitorganisaties en het buitenland spelen een doorslaggevende rol in de bedrijfstakken Diensten, Landbouw en industrie** (75% en 92%), **maar zijn marginaal in Menselijke gezondheidszorg en Maatschappelijke dienstverlening** (2-3% van het totaal).
- De **middelen afkomstig van de overheid variëren** van minder dan 2% in Landbouw en industrie **tot meer dan 80% in Menselijke gezondheidszorg**.
- De **inkomsten uit huishoudens zijn van essentieel belang voor de bedrijfstakken Kunsten, amusement en recreatie en Onderwijs** (meer dan 47%, en meer dan 38%).³⁹ Ze spelen slechts een marginale rol in Landbouw en industrie (6%).

Tabel 16: *Herkomst van de lopende middelen van de izw's volgens bedrijfstak in 2019 en 2023 (in % van de totale lopende middelen per bedrijfstak)*

		Vennootschappen, izw's en buitenlands	Overheden	Huishoudens	Totaal
Landbouw en industrie	2023	91,6%	1,9%	6,4%	100,0%
	2019	92,8%	1,6%	5,5%	100,0%
Diensten	2023	74,8%	4,8%	20,4%	100,0%
	2019	74,1%	4,5%	21,3%	100,0%
Onderwijs	2023	27,0%	34,5%	38,5%	100,0%
	2019	25,4%	37,4%	37,2%	100,0%
Menselijke gezondheidszorg	2023	2,0%	80,7%	17,4%	100,0%
	2019	1,8%	80,4%	17,8%	100,0%
Maatschappelijke dienstverlening	2023	2,6%	62,7%	34,7%	100,0%
	2019	1,4%	64,7%	33,9%	100,0%
Kunsten, amusement en recreatie	2023	39,0%	13,8%	47,2%	100,0%
	2019	38,2%	14,8%	47,0%	100,0%
Overige diensten	2023	62,9%	9,7%	27,3%	99,9%
	2019	54,6%	9,2%	36,1%	99,9%
Totaal van de izw's	2023	23,1%	51,6%	25,2%	100,0%
	2019	21,7%	51,7%	26,6%	100,0%

³⁸ De lopende middelen zijn de som van de aggregaten P.11 (marktproductie) en D.7 (overige lopende overdrachten) volgens de ESR 2010-normen. Te noteren: deze normen definiëren bepaalde categorieën van subsidies als lopende overdrachten, die op die plaats worden geboekt, en andere als productiesubsidies, die niet op die plaats worden geboekt. Werkgelegenheidssubsidies worden niet geboekt als overdrachten, maar als productiesubsidies. Dit geeft dus een zeer onvolmaakt beeld van de overheidsfinanciering van de izw's. De helft van de subsidies bestaat uit werkgelegenheidssubsidies (zie kadertekst in het luik 2.2.2 Productiekosten van de izw's.) (hernomen vanuit het kostenperspectief). De aankopen van diensten die door de overheid worden betaald, zijn terug te vinden in P.11 (en zijn dus wél opgenomen in de tabel, bijvoorbeeld de gezondheidszorg via het RIZIV). Ze worden bij ons niet als subsidies beschouwd. De productiegerelateerde subsidies zijn terug te vinden in D.39 en zijn dus hier niet opgenomen. D.7 omvat andere subsidies, giften, legaten en (sociale) bijdragen als ze niet productiegerelateerd zijn.

³⁹ Ter herinnering: in de bedrijfstak Onderwijs worden de lonen van leerkrachten niet meegerekend.

Deel 3

Conclusies. Vooruitzichten

Gaëtan Vanloqueren en Sybille Mertens (Centrum voor Sociale Economie, HEC/ULiège)

Dit luik wil in de eerste plaats de blik voorwaarts richten, op basis van de resultaten van dit rapport en andere informatie die publiek beschikbaar is (eerste deel). Vervolgens formuleren we methodologische aanbevelingen om te komen tot een meetmethode die nog beter is afgestemd op de uitdagingen van de verenigingssector (tweede deel).

1. Risico op een omkering van de dynamiek

‘Meten is weten’. Wat weten we na deze analyse? Drie belangrijke conclusies kunnen redelijkerwijs worden getrokken uit deze vijfde editie van het rapport over de economische dynamiek van de izw's in België. Ze **draaien rond drie kernwoorden: creatie, vertraging en destructie.**

1.1. In 2023 blijft de verenigingssector een opmerkelijke machine van economische creatie

De 29.000 in België actieve izw's hebben een totale gecumuleerde productie van meer dan 54 miljard euro, terwijl hun bruto toegevoegde waarde bijna 5% van het nationale bbp vertegenwoordigt. De 29.000 izw's in ons land bieden werk aan 1 op de 8 werknemers (meer dan 536.000 bezoldigde werknemers in 2023). Dat is het hoogste percentage sinds de creatie van de satellietrekening in 2001.

Deze 29.000 izw's stimuleren de hele Belgische economie, met name via de lonen die ze aan hun bezoldigde werknemers uitbetalen, de daarmee samenhangende sociale bijdragen en de investeringen die ze doen: **1 euro op 10 van alle door alle werkgevers uitbetaalde lonen** (meer dan 30 miljard euro); **bijna 1 euro op 11 van de sociale bijdragen van werkgevers** (6,4 miljard euro); **1 euro op 30 van de bedragen die aan investeringen worden besteed** (4,3 miljard euro alleen voor de izw's) in 2023

Het is vooral de dynamiek op het gebied van werkgelegenheidscreatie die in het oog springt. Particuliere organisaties zonder winstoogmerk stonden centraal in een dynamiek waarbij **tussen 2000 en 2023 meer dan 220.000 tewerkstellingsplaatsen werden gecreëerd in de Belgische economie.** De eerste editie van de satellietrekening had het over 333.878 werknemers in 2001. De reikwijdte van de non-profitorganisaties die in de satellietrekening zijn opgenomen, is in de loop van de edities geëvolueerd, en de groei van de werkgelegenheid kan gedeeltelijk een effect daarvan zijn, maar de evoluties tijdens elke periode (bij een constante reikwijdte!) die in dit rapport worden beschreven, bewijzen de zeer aanzienlijke stijgingen van de werkgelegenheid.

Tussen 2019 en 2023 bleef de verenigingssector een **opmerkelijke motor in de creatie van werkgelegenheid en werkvolume**: bijna **1 op de 4 van de nieuwe werknemers; bijna 1 op de 5 nieuwe werkuren en 1 op de 5 extra euro's aan lonen** (in verhouding tot de economie als geheel) werden tussen 2019 en 2023 door de izw's gerealiseerd. Het is simpel: de gemiddelde jaarlijkse groei van de bezoldigde werkgelegenheid in de izw's is bijna twee keer zo hoog als die van de bezoldigde werkgelegenheid in de economie als geheel (1,6% tegenover 0,9% per jaar).

Ondanks die sterke werkgelegenheidscreatiecapaciteit valt op dat de bijdrage van de verenigingssector aan de totale toegevoegde waarde rond de 5% blijft steken. Het is belangrijk eraan te herinneren dat de verenigingssector actief is in bedrijfstakken met een lage kapitaalintensiteit. De schijnbare productiviteit per werknemer is daar 'als vanzelf' lager en de mogelijkheden voor productiviteitswinst zijn beperkter. Met andere woorden: de verenigingssector creëert welvaart via de activiteit van zijn werknemers, terwijl de rest van de economie vooral steunt op productiviteitswinsten om de groei te voeden. Het verschil tussen de sterke werkgelegenheidsgroei in de verenigingssector en de meer getemperde groei van de toegevoegde waarde illustreert bepaalde **beperkingen van het bbp als indicator voor waardecreatie. De activiteiten van de izw's, die vaak arbeidsintensief en moeilijk te automatiseren zijn, leveren namelijk aanzienlijke**

maatschappelijke voordelen op die niet noodzakelijkerwijs tot uiting komen in productiviteitswinst of in een evenredige stijging van de toegevoegde waarde zoals die wordt gemeten in de nationale rekeningen.

1.2. Signalen van een vertragende dynamiek

Dit rapport brengt **drie belangrijke signalen van een vertraging van de dynamiek aan het licht die onze aandacht verdienen.** Het eerste is de **geleidelijke afname van het relatieve aandeel van de izw's in verschillende bedrijfstakken**: in de bedrijfstak Maatschappelijke dienstverlening bedroeg het relatieve aandeel van de izw's in 2009 meer dan 80% van de toegevoegde waarde, en in 2023 nog 75% (-5 procentpunten). In Menselijke gezondheidszorg was het aandeel van de izw's tussen 2009 en 2017 gestegen tot 45% van de toegevoegde waarde (in 2017), maar sindsdien is het gedaald tot nog 41% in 2023. In de sector Kunsten, amusement en recreatie daalde het relatieve aandeel van 32% in 2009 (een derde van de toegevoegde waarde van de bedrijfstak) naar 20% in 2023 (een vijfde).

Het tweede signaal is de **vertraging van het tempo waarin op jaarbasis bezoldigde werkgelegenheid wordt gecreëerd.** Tussen 2009 en 2017 nam de bezoldigde werkgelegenheid jaarlijks gemiddeld met 10.200 personen toe, terwijl de jaarlijkse gemiddelde toename in de periode waarop dit rapport betrekking heeft (2019-2023) iets minder dan 8.400 personen bedroeg. Dat is een daling van 18%.

Het derde signaal is de **terugval van bepaalde indicatoren met betrekking tot investeringen.** Hoewel de bruto-investeringsuitgaven tussen 2019 en 2023 zijn gestegen (+3,8%), is deze groei maar half zo groot als die van niet-financiële vennootschappen (+7,7%). Daarnaast zien we een daling van het aandeel van de investeringen in ons land dat door izw's wordt gerealiseerd (dit aandeel groeide tussen 2009 en 2017, toen het 3,2% bereikte, maar is sindsdien gedaald tot 2,9%). Er is ook een recente daling te zien in de bruto-investeringen in de twee bedrijfstakken van de zorg die de drijvende krachten zijn achter de investeringen van de izw's (-8% voor de izw's die actief zijn in Menselijke gezondheidszorg, -6% in de tak Maatschappelijke dienstverlening). Ten slotte is er **nóg een indicator die in dalende lijn gaat**: de gemiddelde kapitaalintensiteit (de investeringsuitgaven per bezoldigde werknemer) is tussen 2019 en 2023 bij de izw's gedaald tot bijna 8.000 euro per bezoldigde werknemer, wat neerkomt op een daling van 200 euro per werknemer. Deze daling betreft meer dan 500.000 werknemers en staat in contrast met de stijging van 3,5% van de kapitaalintensiteit in de vennootschappen (niet-financiële vennootschappen, exclusief izw's) voor meer dan vier miljoen bezoldigde werknemers. Deze verschuiving in het investeringsritme dreigt op lange termijn een negatief effect te sorteren.

De **Barometer van de financiële situatie van de verenigingssector** die Ipsos om de twee jaar opstelt in opdracht van de Koning Boudewijnstichting is een andere belangrijke informatiebron als we het hebben over de economische gezondheid van de verenigingssector. De laatste editie ervan (2024) vermeldt vier **signalen die wijzen op een verzwakking van de verenigingssector** (zie kadertekst):

De kwetsbaarheid van de Belgische verenigingssector volgens de Barometer van de financiële situatie van de verenigingssector 2024⁴⁰

De *Barometer*, die is gebaseerd op een enquête bij 700 verenigingen (afgenomen tussen september en oktober 2024), ziet een herstel van de belangrijkste indicatoren na de zorgwekkende coronaperiode. Op basis van de verzamelde gegevens vermeldt het rapport echter de volgende vier **signalen die wijzen op kwetsbaarheid**:

- **1 op de 10 verenigingen is in de voorbije 12 maanden een of meer keren in gebreke gebleven bij het nakomen van haar betalingsverplichtingen** (waarbij de moeilijkheid bij het verkrijgen van subsidies en de inflatie worden genoemd als de twee belangrijkste oorzaken van de problemen).
- **1 op de 10 verenigingen die werknemers in dienst heeft, verwacht personeel te moeten ontslaan**, 1 op de 4 verwacht nieuwe aanwervingen uit te moeten stellen; 30% verwacht vaker een beroep te zullen moeten doen op vrijwilligers.
- **1 op de 5 verenigingen is van mening dat haar financiële situatie de afgelopen twaalf maanden is verslechterd**; hetzelfde percentage verwacht dat de financiële situatie er de komende twaalf maanden nog slechter op zal worden.
- **Ongeveer 1 op de 4 vzw's constateert een daling van het vrijwilligerswerk ten opzichte van de situatie vóór de pandemie**. De daling wordt geschat op gemiddeld 1 op de 3 actieve vrijwilligers. Dit cijfer is belangrijk, omdat ongeveer 9 op de 10 ondervraagde verenigingen afhankelijk zijn van actieve vrijwilligers. Daarentegen verwacht slechts 8% van hen een daling van het vrijwilligerswerk in de twaalf maanden na de enquête.

De combinatie van de hierboven samengevatte signalen en trends schetst een beeld dat tegelijk een waarschuwing moet zijn voor beleidsmakers die zich zorgen maken over de sociaal-economische fundamenteën van ons land.

1.3. De risico's van de destructie van de economische dynamiek in de verenigingssector

Jammer genoeg ziet het **beeld er nog somberder uit** als we in 2026 naar het totaalplaatje kijken. **De opeenstapeling van recente begrotings- en beleidsmaatregelen dreigt een 'schaareffect' te veroorzaken in de verenigingssector van ons land**. Enerzijds krijgt de sector te maken met een versnelde en versterkte vermindering van publieke en private middelen; anderzijds zorgen bepaalde langetermijntendensen – versterkt door sommige van deze beleidsmaatregelen of door het uitblijven van actie – voor een toename van de maatschappelijke vragen, wat zorgt voor druk op de sector. Dit effect heeft enige algemene toelichting nodig:

- **De bovenste 'arm' van de schaar is de vermindering van de middelen voor verenigingen**. Dat is een gevolg van recente beleidskeuzes. Het **uitblijven van de indexering van een reeks subsidies** treft nu al bepaalde integrale bedrijfstakken (zoals de cultuursector in de Federatie Wallonië-Brussel). Over een periode van vijf jaar genomen zal dit de facto neerkomen op een daling met ruim 10% bij constante prijzen en dit gaat gepaard met verminderingen van subsidies in diverse sectoren.
- Als men bedenkt dat 75% van de verenigingen overheidsfinanciering ontvangt, samen goed voor 57% van hun totale inkomsten, wordt de grote impact duidelijk op alle verenigingen die door deze beslissingen worden getroffen. Bovendien zouden **ingrijpende hervormingen op het gebied van steunmaatregelen voor de werkgelegenheid** (bv. de steun voor werkgelegenheidsbevordering [APE, Aides à la promotion de l'emploi] in het Waals Gewest), zoals ze voorlopig zijn aangekondigd, een negatief effect kunnen hebben op de werkgelegenheid in de verenigingssector. Het is moeilijk om de effecten hiervan te kwantificeren, aangezien de hervormingen nog aan de gang zijn. Daar komt nog bij dat ook het besluit van de federale regering om **het belastingvoordeel voor giften aan verenigingen te verminderen** (-15 punten, ofwel -33% aan fiscale stimulansen) ook zal leiden tot een daling van hun inkomsten. We herinneren eraan dat 7 op

⁴⁰ IPSOS (2025), Op.cit., p. 25.

de 10 verenigingen giften ontvangen.

- **De onderste 'arm' van de schaar is de toenemende maatschappelijke druk op de verenigingssector om in maatschappelijke behoeften te voorzien**. Het risico bestaat namelijk dat we getuige zullen zijn van een sterke toename van de kwetsbaarheid bij een steeds groter deel van de bevolking. Die zal het gevolg zijn van de **systemische effecten van verschillende dynamieken**, zoals: **de uitbreiding van preciaire statuten op de arbeidsmarkt** waartoe het beleid heeft beslist, de **snelle stijging van de huurprijzen** in een aantal streken in ons land, de **snelle invoering van de beperking in de duur van de werkloosheidsuitkeringen**, en dat alles in een context van **een krappe arbeidsmarkt die verstoord wordt door nieuwe dynamieken**, zoals het wijdverspreide gebruik van systemen **voor kunstmatige intelligentie (AI)**. Ook de dynamieken op het gebied van **geestelijke gezondheid, volksgezondheid** in het algemeen en de **vergrijzing van de bevolking** zorgen voor druk op de maatschappelijke vragen die aan de verenigingssector worden gesteld. Deze dynamieken raken niet alleen de gebruikers van de verenigingssector, maar ook de werknemers. Ten slotte zal ook de migratiedynamiek aanhouden als gevolg van fenomenen die de komende decennia ingrijpend zullen blijven (geopolitieke conflicten, klimaatverandering enz.). Zoals bekend steunt in ons land de opvang van asielzoekers en migranten zonder papieren deels op de dynamiek in de verenigingssector.

Dit **schaareffect** zal een **systemisch risico op overbelasting voor de Belgische verenigingssector** met zich meebrengen, die net als de rest van de economie verzwakt zal raken door de gevolgen van de crisis in de Straat van Hormuz op de inflatie. **De economische dynamiek van de verenigingssector, die decennialang overwegend positief was voor de Belgische economie, zou snel kunnen omslaan. Deze fase van destructie zou kunnen leiden tot een waterval van opeenvolgende negatieve sociaal-economische gevolgen**. Op economisch vlak zijn er drie hoofdlijnen te onderscheiden: een afname van de werkgelegenheid en de lonen (en dus een vermindering van het inkomen van huishoudens), een daling van de investeringsstroom, die bij moeilijkheden zal worden uitgesteld of geschrapt (en dus een daling van de inkomsten van de leveranciers van deze investeringen: kmo's en andere bedrijven), en een beperking van de financiering van de sociale zekerheid (door de daling van de werkgeversbijdragen) en van het budget waarover de overheid beschikt (door de daling van de belastinginkomsten en de btw).

De Belgische samenleving doet er goed aan om nu al de risico's van deze vermoedelijke historische ommekeer in de economische dynamiek van de verenigingssector zorgvuldig af te wegen. De sector heeft een bepalende rol gespeeld in de sociale cohesie van de Belgische samenleving, aangezien ons land een model heeft ontwikkeld waarin de verenigingssector, naast de Staat, structureel een leidende rol vervult bij een reeks taken van algemeen belang die aan haar zijn toebedeeld.

De Staat loopt het risico een verenigingssector te verliezen die van oudsher haar partner is bij het voorzien in maatschappelijke behoeften. Deze macro-economische impact (werkgelegenheidsverlies, minder investeringen, lagere werkgeversbijdragen) zal zich voegen bij de meer directe sociale gevolgen. Izw's die minder kunnen investeren en minder personeel kunnen aannemen, zijn namelijk organisaties die niet langer naar behoren 'toegerust' zullen zijn om in de behoeften van de samenleving te voorzien, zowel structureel als in het geval van een crisis – denk aan een pandemie of klimaatcrises.

In de context waarin onze Europese samenlevingen zich bevinden – een situatie die in het jaarlijkse toekomstverkenningrapport van de Europese Commissie wordt omschreven als een 'permanente crisis' en een 'polycrisis',⁴¹ zullen deze gecombineerde gevolgen de onzekerheid in de samenleving vergroten. Dat zal bijdragen aan een vermindering van het vertrouwen van de burgers in de instellingen.

⁴¹ European Commission (2023) 2023 Strategic Foresight Report. Sustainability and people's wellbeing at the heart of Europe's Open Strategic Autonomy. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. COM (2023) 376 https://commission.europa.eu/document/download/f8f67d33-194c-4c89-a4a6-795980a1dabd_en?filename=SFR-23_en.pdf

De geloofwaardigheid van de instellingen zonder winstoogmerk dreigt bij de burgers zelf blijvend te worden aangetast. De afname van de investeringscapaciteit van de verenigingssector kan namelijk een vicieuze cirkel veroorzaken. De izw's, die de overheidsfinanciering zien dalen en hun kosten zien stijgen als gevolg van de inflatie, zullen in zo'n context een beroep moeten doen op hun reserves en zullen het tempo van de noodzakelijke investeringen en aanwervingen moeten vertragen. Door deze situatie zullen ze minder goed in staat zijn om op een bevredigende wijze in de behoeften van burgers te voorzien. In de huidige context van mediatieke en politieke polarisatie is het waarschijnlijk dat de izw's daardoor meer aan kritiek onderhevig zullen zijn vanwege hun ontoereikende respons op bestaande behoeften, wat de vicieuze cirkel van dalende overheidsmiddelen nog groter zal maken. Deze situatie zal, afhankelijk van het perspectief dat men inneemt, als onverwacht of als georkestreerd worden beschouwd. **Het resultaat zal hetzelfde zijn: op de lange termijn zou de bedrijvigheid in ons land die losstaat van winstlogica versneld kunnen krimpen, terwijl de sector die onderworpen is aan financiële imperatieven – vaak zijn die buitenlands van aard – zou kunnen groeien, waardoor onze soevereiniteit op essentiële gebieden wordt ingeperkt.**

Uit talrijke onderzoeken blijkt dat de toenemende impact van financiële logica's en de inkrimping van niet-marktsectoren altijd gepaard gaan met een toename van de ongelijkheid, uitsluiting en vormen van maatschappelijk geweld.⁴²

De rol van 'strategische staat', die onze naties onlangs heeft geïnspireerd bij de kwestie van de Europese herbewapening, zou als uitgangspunt kunnen dienen voor een broodnodige reflectie. We moeten ons goed realiseren welke belangrijke sociale en economische rol de verenigingssector speelt, om koste wat het kost te voorkomen dat de sector aan destructie ten prooi valt – een ontwikkeling waarvan de volle effecten pas zichtbaar zullen worden als het te laat is om de ergste gevolgen nog te voorkomen.

2. Methodologische perspectieven: 'Beter meten, beter weten'

Wat een samenleving meet, beïnvloedt wat die samenleving wil worden. Dit rapport uit 2026 markeert de verjaardag van het begin van het Belgisch onderzoek naar de economische rol van de verenigingssector in de nationale economie. Het biedt de gelegenheid om lessen te trekken en **vijf mogelijke en noodzakelijke verbeteringen** te delen. Ze gaan over de manier waarop we de economische dynamiek van de verenigingssector meten.

Om de dynamiek van de izw's beter in kaart te brengen, lijkt het ons belangrijk om:

Jaarlijks een beperkt aantal kernindicatoren te publiceren in de vorm van een **dashboard van de economische dynamiek van de verenigingssector**. Het opstellen van een volledig rapport is arbeidsintensief. Door jaarlijks de belangrijkste indicatoren te publiceren zou men kunnen nagaan of bepaalde trends bevestigd dan wel ontkracht worden. Dit jaarlijkse dashboard kan een aanvulling zijn op de publicatie van gedetailleerde momentopnames om de vier tot vijf jaar.

Een geaggregeerde indicator van de vitaliteit van de sector te ontwikkelen, gebaseerd op een combinatie van de jaarlijks gepubliceerde kernindicatoren, zodat er een publiek beschikbaar 'economisch weerbericht' van de verenigingssector kan worden gegeven. Deze indicator kan dienstdoen als een informatieportaal, dat aan een ruim publiek de mogelijkheid biedt om mee te zijn met maatschappelijke uitdagingen.

Jaarlijks de analyse van twee of drie bedrijfstakken verder uit te diepen door de dynamiek bij de izw's in die takken te vergelijken met die bij ondernemingen en/of overheidsinstanties. Dit zou inzicht geven in de

⁴² Wacquant, L. (2004). Punir les pauvres. Le nouveau gouvernement de l'insécurité sociale. Agone. 364 p. ; Polanyi, K. (2009). La Grande Transformation (Oorspronkelijke uitgave 1983). Gallimard. 476 p. ; Sassen, S. (2016). Expulsions. Brutalité et complexité dans l'économie globale. Gallimard. 384 p. ; Mazzucato, M. (2019). L'État entrepreneur. Pour en finir avec l'opposition public privé. Fayard. 374 p.; Richard Sennett (2007) The Culture of the New Capitalism. Yale University Press. 214 p.

belangrijkste evoluties in bedrijfstakken waar verschillende logica's naast elkaar bestaan (zoals bijvoorbeeld het geval is bij de huisvesting van ouderen of bij culturele activiteiten).

De satellietrekening van de izw's op te nemen in het door de Europese Unie gedragen project *Social Economy Action Plan*, om zo vooruitgang te boeken op het gebied van de statistieken over de sociale economie (door verenigingen, coöperaties, mutualiteiten/ziekenfondsen, stichtingen en andere types van sociale ondernemingen samen te brengen). In dat opzicht zou België weer kunnen aanknopen bij zijn pioniersrol in de productie van macro-economische gegevens over alternatieve bedrijfsmodellen, die garant staan voor maatschappelijke cohesie.

De behandeling van overheids subsidies te verbeteren. De beginselen van de nationale rekeningen veronderstellen een soort behandeling van subsidies volgens logica's die zelfs academici met een relatief grote expertise op dit gebied niet snappen. In de toekomst zou er een evolutie moeten kunnen plaatsvinden in de richting van een overzicht van statistieken dat inzicht biedt in vragen als: welke subsidies zijn er beschikbaar voor elke organisatie die bezoldigd personeel in dienst heeft (onderneming of vereniging)? Welke subsidies zijn specifiek (en alleen) voor izw's? Welke subsidies zijn verbonden met specifieke opdrachten (zoals het verlenen van medische zorg)? Dit onderscheid is essentieel om te begrijpen wat er allemaal valt onder het financieren van een activiteit die de Staat delegeert aan een particuliere organisatie zonder winstoogmerk, wat er valt onder een werkgelegenheidsbeleid dat toegankelijk is voor elke werkgever (zonder onderscheid naar statuut), en wat er thuishoort bij de pure promotie van deze sector. Hierdoor zullen we het niveau van de overheidssteun beter kunnen objectiveren, om zo een beter geïnformeerd maatschappelijk debat te voeren.

Verenigingen en investeringen

Dit staat vast: de verenigingssector investeert minder dan andere organisatievormen. Dit feit is waarschijnlijk een weerspiegeling van verschillende realiteiten. Enerzijds kiezen de leidinggevend van de izw's in bepaalde sectoren bij het nemen van risico's voor een voorzichtige aanpak. Anderzijds kiezen sociale ondernemers die projecten willen opzetten waarvoor aanzienlijke investeringen nodig zijn, vaak voor andere rechtsvormen die beter geschikt zijn om financiële middelen aan te trekken én tegelijk een sociaal doel na te streven - met name coöperatieve modellen. Deze situatie is ook de weerspiegeling van een financieringssysteem dat grotendeels op een manier is ingericht waardoor het publieke investeringsmiddelen naar ondernemingen leidt in plaats van naar izw's.

Er zijn echter uitzonderingen, wanneer er specifieke investeringstools of aangepaste subsidiemechanismen zijn opgezet. Sommige vzw's doen aanzienlijke investeringen door gebruik te maken van bankleningen of de uitgifte van obligaties aan burgers (privéfinanciering) en/of door gebruik te maken van investeringssubsidies (overheidsfinanciering). De cijfers in dit rapport tonen echter aan dat de sector van de izw's aanzienlijk minder investeert dan de bedrijven. Deze vaststelling nodigt ons uit om na te denken over middelen – bestaande of nog te ontwikkelen – die izw's in staat stellen om meer te investeren: denk aan overheidssteun voor investeringen die beter is afgestemd op verenigingen, de ontwikkeling van impactfilantropie en **impact investing**, een frequenter gebruik van obligaties... Door de blik naar de toekomst te richten zou men kunnen nagaan in hoeverre een betere toegang tot financiering de bijdrage van de izw's aan de werkgelegenheidscreatie in ons land zou kunnen versterken.

Bijlage 1 – Bedrijfstakken

Tabel 17 hieronder beschrijft de afbakening van de zeven bedrijfstakken met hun belangrijkste activiteiten die in dit rapport worden gebruikt. Ze is een gevolg van de overname (sinds 2011) van de classificatie van de NACE-BEL 2008-activiteiten in de nationale rekeningen.

Tabel 17 - Classificatie van de bedrijfstakken van de izw's

	NACE-BEL 2008	
	Secties	Onderverdeling
Landbouw en industrie	A tot F	01-43
Diensten	G tot N	45-82
Handel	G	45-47
Verschaffen van accommodatie, restauratie	I	55-56
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	M	72
Terbeschikkingstelling van personeel	N	78
Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten	N	79
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	N	82
Overige diensten	H, J tot N	49-81 behalve 55, 56, 72, 78 en 79
Onderwijs	P	85
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	Q	86-88
Menselijke gezondheidszorg	Q	86
Maatschappelijke dienstverlening	Q	87 en 88
Verpleeginstellingen met huisvesting	Q	87
Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	Q	88
Kunsten, amusement en recreatie	R	90-93
Artistieke en culturele activiteiten	R	90-91
Sport, ontspanning en recreatie	R	92-93
Overige diensten	S	94-96
Verenigingen	S	94
Persoonlijke diensten	S	95-96

Bron: INR

Koning Boudewijnstichting,
Stichting van openbaar nut
Brederodestraat 21, 1000 Brussel

info@kbs-frb.be

02-500 45 55

Giften vanaf 40 euro op onze
rekening IBAN : BE10 0000
0000 0404 BIC GEBABEBB
geven aanleiding tot een
belastingvermindering van 30% op
het werkelijk gestorte bedrag.

De Koning Boudewijnstichting heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving.

De Stichting is in België, in Europa en internationaal een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

De Koning Boudewijnstichting is een stichting van openbaar nut. Ze werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en haar spelers, en aan alle schenkers voor hun waardevolle steun.

Abonneer u op onze nieuwsbrief via : <https://kbs-frb.be>

www.because.eu is het platform dat een volledige lijst van goede doelen in België bundelt. Staat uw organisatie in de catalogus? Registreer u gratis en vul de informatie van uw organisatie aan om een compleet overzicht te bieden aan de vrijwilligers en schenkers die het platform bezoeken.

Volg ons op

